

Sociálna politika

RADOVAN ĎURANA – JURAJ KARPIŠ – OLGA REPTOVÁ

(Autorom časti 2. je **Juraj Karpiš**, autorom časti 3. je **Radovan Ďurana**, autorkou časti 4. je **Olga Reptová**.)

Oponent: **Ing. Karol Morvay**

M.E.S.A 10

1. Úvod

2. Zamestnanosť

- 2.1. Nezamestnanosť
- 2.2. Mzdy
- 2.3. Zmeny v Zákonníku práce

3. Sociálne poistenie

- 3.1. Sociálna poisťovňa
- 3.2. Dôchodkové poistenie
- 3.3. Invalidné poistenie
- 3.4. Dôchodkové sporenie
- 3.5. Nemocenské poistenie
- 3.6. Poistenie v nezamestnanosti, úrazové poistenie, garančné poistenie

4. Sociálna pomoc

- 4.1. Európska sociálna charta
- 4.2. Napĺňanie zámerov vlády
- 4.3. Kauza Privilégium
- 4.4. Riešenie hmotnej núdze
- 4.5. Dávky pre deti v hmotnej núdzi
- 4.6. Štátna sociálna podpora – podpora rodiny

5. Záver

Anotácia: Autori hodnotia vybrané časti sociálnej politiky v roku 2007 – sociálne zabezpečenie a trh práce. Hodnotia postup vlády v dôchodkovom zabezpečení, najmä v časti dôchodkové sporenie. V časti o sociálnej pomoci sa venujú napĺňaniu zámerov modernej sociálno-demokratickej vlády v štátnom rozpočte na rok 2007 a na rok 2008. Popisujú kauzu „Privilégium“, ktorá viedla opozičných poslancov k návrhu na vyslovenie nedôvery ministerke práce, sociálnych vecí a rodiny. V oblasti nezamestnanosti poukazujú na pozitívny trend v jej znižovaní. Popisujú zmeny v zákonníku práce, ktorý vláda označila za zákon roka.

Kľúčové slová: dôchodkové poistenie, dôchodok, minimálna mzda, nemocenské poistenie, nezamestnanosť, sociálna pomoc, sociálne zabezpečenie, štátna sociálna podpora, zamestnanosť.

1. ÚVOD

Predstavitelia novej vlády už pred voľbami kritizovali celkovú koncepciu sociálnej reformy predchádzajúcej vládnej garnitúry, ktorá podľa nich priniesla nárast a nie riešenie chudoby na Slovensku. Za jeden a pol roka však nová vláda nepredstavila vlastnú koncepciu zmien v sociálnom systéme. Hoci v roku 2007 deklarovala, že sociálna oblasť je jej prioritou, radikálne zmeny systému okrem novely zákonníka práce a malej novely zákona o sociálnom poistení neboli na programe. Prijaté zmeny zákonov boli len čiastkovými úpravami bez zamerania na riešenie skutočných problémov. Aj zvyšovanie niektorých sociálnych dávok o tom svedčí.

Uplynulý rok bol pre sporiteľov v kapitalizačnom pilieri predovšetkým rokom neistoty. Bez toho, aby vládna koalícia načrtla dlhodobú víziu riešenia schodkového hospodárenia prvého piliera, za príčinu všetkých problémov bol označený kapitalizačný pilier, predovšetkým výška jeho podielu na odvodoch.

Pozitívne trendy posledných rokov na trhu práce pokračovali aj v roku 2007. Výrazný rast hrubého domáceho produktu (HDP) odhadovaný na 9 % so sebou priniesol tvorbu nových pracovných miest. Došlo k ďalšiemu rastu zamestnanosti a poklesu nezamestnanosti. Miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla ku koncu novembra 2007 historické minimum 7,76 % čo je o 17 % menej ako stav ku koncu roka 2006. Napriek pozitívnemu vývoju v miere nezamestnanosti zostáva Slovensko aj v roku 2007 krajinou s najvyššou nezamestnanosťou spomedzi krajín Európskej únie (EÚ).

Napriek výraznému znižovaniu nezamestnanosti a zlepšovaniu ukazovateľov trhu práce sa vláda v roku 2007 rozhodla pre zásadné zmeny v Zákonníku práce. Udávaným dôvodom bola údajne nízka ochrana zamestnanca v zákonníku, ktorý novelizovala druhá Dzurindova vláda, a jeho prílišná liberálnosť. Medzinárodné porovnania však ukazujú, že slovenský zákonník ani zďaleka nepatrí k tým najliberálnejším v Európe. Aj napriek vypusteniu niektorých radikálnych zmien a zmiernení tých, čo ostali, schválená novela Zákonníka práce predstavuje zvýšenie nákladov pre zamestnávateľov a znižuje flexibilitu pracovného trhu. To všetko na úkor budúcej tvorby pracovných miest a konkurencieschopnosti slovenských podnikateľov na svetových trhoch.

2. ZAMESTNANOSŤ

Pozitívne trendy posledných rokov na trhu práce pokračovali aj v roku 2007. Výrazný rast hrubého domáceho produktu odhadovaný na 9 % so sebou prináša tvorbu nových pracovných miest. Dochádza tak k ďalšiemu rastu zamestnanosti a poklesu nezamestnanosti, aj keď tempo týchto zmien sa postupne spomaľuje.

Podľa výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) narástla **zamestnanosť** medziročne v prvom štvrtroku 2007 o 3,1 %, v treťom štvrtroku sa medziročný rast spomalil na 2 %. Za prvé tri štvrtroky 2007 sa tak počet pracujúcich zvýšil v priemere o 2,3 % a celková zamestnanosť dosiahla 2 343,6 tisíc osôb (*Štatistická správa...*, 2007). Z celkového počtu pracujúcich tvorili zamestnanci 87 %, podnikatelia bez zamestnancov 9,6 % a podnikatelia so zamestnancami 3 %. Medziročné tempo rastu počtu podnikateľov bez zamestnancov bolo viac ako dvakrát vyššie (4,4 %) ako tempo rastu zamestnancov (2 %) a podnikateľov so zamestnancami (2,1 %).

K 30. septembru 2007 bolo v slovenskej ekonomike k dispozícii 22 691 **voľných pracovných miest**. V porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka bol ich počet vyšší o 19,7 % (o 3 731). (*Štatistická správa...*, 2007)

2.1. NEZAMESTNANOSŤ

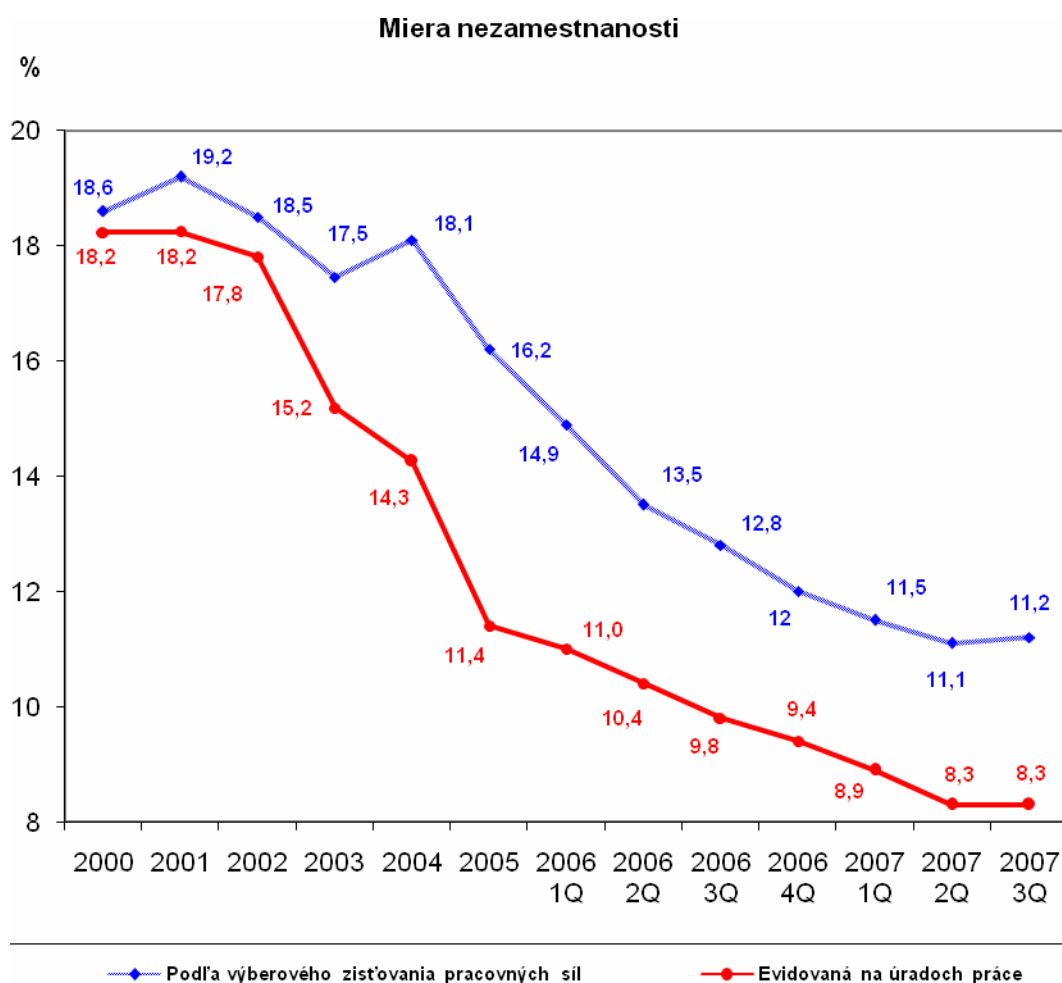
Nezamestnanosť za prvý štvrtrok 2007 podľa VZPS sa znížila oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka až o 23,4 % v treťom štvrtroku 2007 už bol medziročný pokles nižší

a to o 12,8 %. Počet nezamestnaných podľa VZPS tak v treťom štvrtroku 2007 dosiahol 297,9-tis. osôb, čo predstavuje 11,2-percentnú mieru nezamestnanosti.

Pozitívne sa vyvíjala aj nezamestnanosť meraná podľa počtu uchádzačov o prácu evidovaných na úradoch práce, pričom v roku 2007 viackrát prekonávala historické minimum. Miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla ku koncu novembra 2007 historické minimum 7,76 %, čo je o 17 % menej, ako bol stav ku koncu roka 2006.

Graf 1

Vývoj miery nezamestnanosti v SR

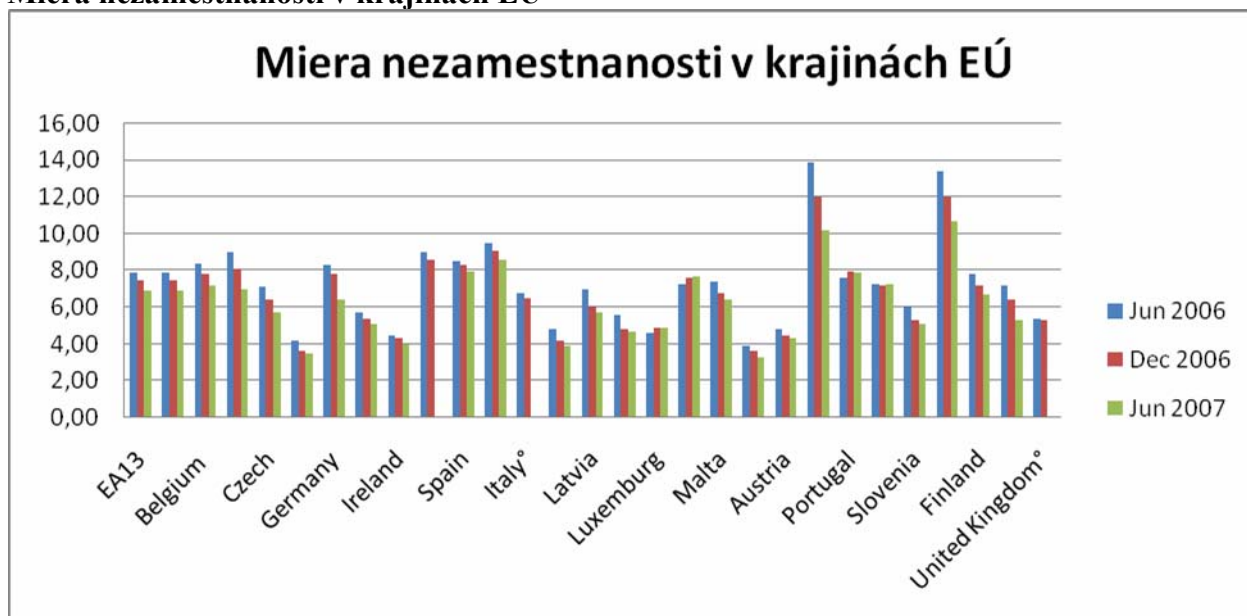

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Napriek pozitívnemu vývoju v miere nezamestnanosti zostáva Slovensko aj v roku 2007 krajinou s najvyššou nezamestnanosťou spomedzi krajín Európskej únie.

Graf 2

Miera nezamestnanosti v krajinách EÚ

Zdroj: Eurostat , °chýbajú dáta za 2007.

Lepší pohľad na aktuálne trendy získame rozdelením nezamestnaných podľa veku, vzdelania a doby nezamestnanosti. Z prehľadu je zrejмый pokračujúci trend znižovania podielu mladých nezamestnaných na celkovej nezamestnanosti. Kým ešte v treťom štvrtroku 2001 tvorili nezamestnaní vo veku 15 až 24 rokov 32,7 % všetkých nezamestnaných, v treťom štvrtroku 2007 je to už len 21,7 %. Tento vývoj má čiastočne na svedomí aj pokles podielu týchto vekových skupín na celkovom obyvateľstve.¹

Tabuľka 1

Štruktúra nezamestnaných (metodika VZPS)

	3. štvrtrok 2006		3. štvrtrok 2007		Zmena počtu (v %)
	Počet	Podiel (v %)	Počet	Podiel (v %)	
Celkový počet nezamestnaných (v tis.)	341,6		297,9		-12,8
Podľa veku					
15 – 24 rokov	83,8	24,5	64,5	21,7	-23,0
25 – 49 rokov	199	58,3	180,2	60,5	-9,4
50 a viac	58,6	17,2	53	17,8	-9,6
Podľa vzdelania					
Základné	99,7	29,2	87,8	29,5	-11,9
Učňovské	124,2	36,4	104	34,9	-16,3
Stredné (bez maturity)	9,2	2,7	7	2,3	-23,9
Učňovské s maturitou	17,5	5,1	10,3	3,5	-41,1

¹ Podiel obyvateľov vo veku 15 až 24 rokov na celkovom obyvateľstve klesol zo 16,9 % v roku 2001 na 15,6 % v roku 2006.

Úplné stredné všeobecné	10,3	3,0	9,9	3,3	-3,9
Úplné stredné odborné	65,8	19,3	57,7	19,4	-12,3
Vyššie odborné	0,5	0,1	1,9	0,6	280,0
Vysokoškolské	13,4	3,9	19	6,4	41,8
Bez školského vzdelania	0,8	0,2	0,2	0,1	-75,0
Podľa dĺžky trvania nezamestnanosti	Počet	Podiel (v %)	Počet	Podiel (v %)	
do 1 mesiaca (vrátane)	17,3	5,1	19,9	6,7	15,0
1 až 3 mesiace	22,1	6,5	22,1	7,4	0,0
3až 6 mesiacov	15,7	4,6	18	6,0	14,6
6 mesiacov až 1 rok	39,2	11,5	33,6	11,3	-14,3
1 až 2 roky	48,7	14,3	37,8	12,7	-22,4
viac ako 2 roky	198,3	58,1	166,5	55,9	-16,0
nezistené trvanie	0,3	0,1	0	0,0	-100,0

Zdroj: Štatistický úrad SR

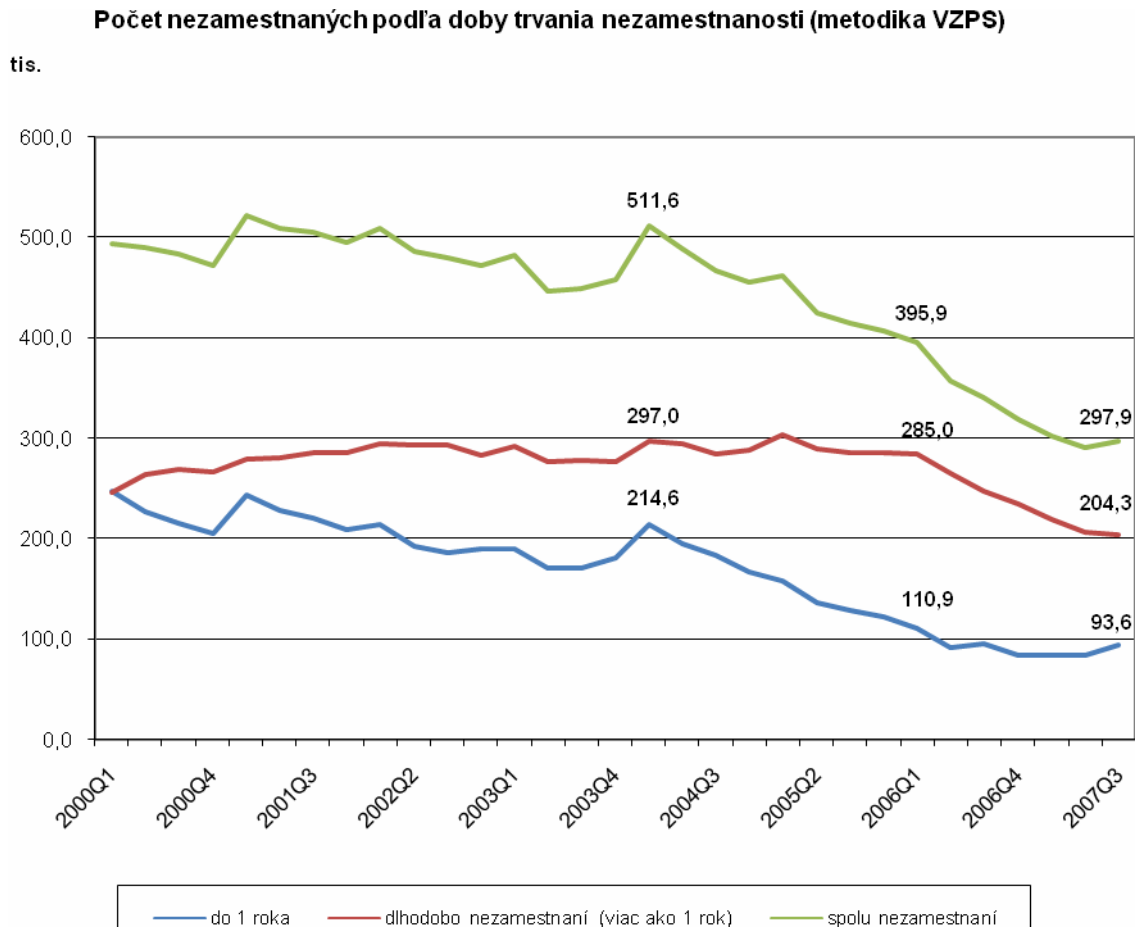
Z hľadiska dosiahnutého vzdelania klesá najmä nezamestnanosť osôb s učňovským vzdelaním. O niečo nižší je pokles nezamestnanosti osôb so stredným odborným vzdelaním, pričom k 12-percentnému poklesu došlo aj v skupine osôb so základným vzdelaním. Ide o pomerne nový vývoj, keďže táto skupina obyvateľstva až do druhej polovice roku 2005 nebola schopná profitovať z klesajúcej nezamestnanosti a jej početnosť dokonca rástla. Napriek tomu je počet nezamestnaných so základným vzdelaním koncom roku 2007 iba nepatrne nižší, ako bol v roku 2000. Podiel tejto skupiny na celkovej počte nezamestnaných sa preto zvýšil z 19,4 % v roku 2000 na 29,5 % v treťom štvrtroku 2007. Nezamestnaných pribúda v skupine osôb s vysokoškolským vzdelaním.

Tieto údaje zodpovedajú tendenciám, ktoré v súčasnosti možno pozorovať na trhu práce aj z vyjadrení zamestnávateľov a personálnych spoločností (pozri napríklad *Slovensko trpí...*, 2007). Trh práce je charakterizovaný previsom dopytu po práci v segmente kvalifikovanej a odborne pripravenej pracovnej sily, ktorý sa prejavuje neobsadenými pozíciami v hutníctve, elektrotechnickom priemysle, strojárstve, železničnej doprave a stavebníctve (Hanzelová, 2007). Existencia voľných pracovných miest napriek stále vysokej nezamestnanosti poukazuje na nie optimálnu vzdelanostnú štruktúru a neschopnosť vzdelávacieho sektoru adekvátne a rýchlo reagovať na požiadavky trhu práce. Tento fakt môže čiastočne stáť aj za rastúcou nezamestnanosťou vysokoškolsky vzdelaných, aj keď tu istú úlohu pravdepodobne hrá aj demotivačný efekt štedro nastavenej podpory v nezamestnanosti.

Z hľadiska štruktúry podľa dĺžky trvania nezamestnanosti je zaujímavý pokles podielu dlhodobo nezamestnaných (nezamestnaní rok a viac) na celkovej nezamestnanosti. Výrazný pokles celkovej nezamestnanosti, ktorý sa začal koncom roku 2003, bol hnaný najmä poklesom počtu nezamestnaných s dĺžkou trvania nezamestnanosti do jedného roka, pričom

počet dlhodobo nezamestnaných sa takmer vôbec nemenil. K výraznejšiemu čerpaniu pracovníkov aj z radov dlhodobo nezamestnaných dochádza až od začiatku roka 2006.

Graf 3
Počet nezamestnaných podľa doby trvania nezamestnanosti (metodika VZPS)

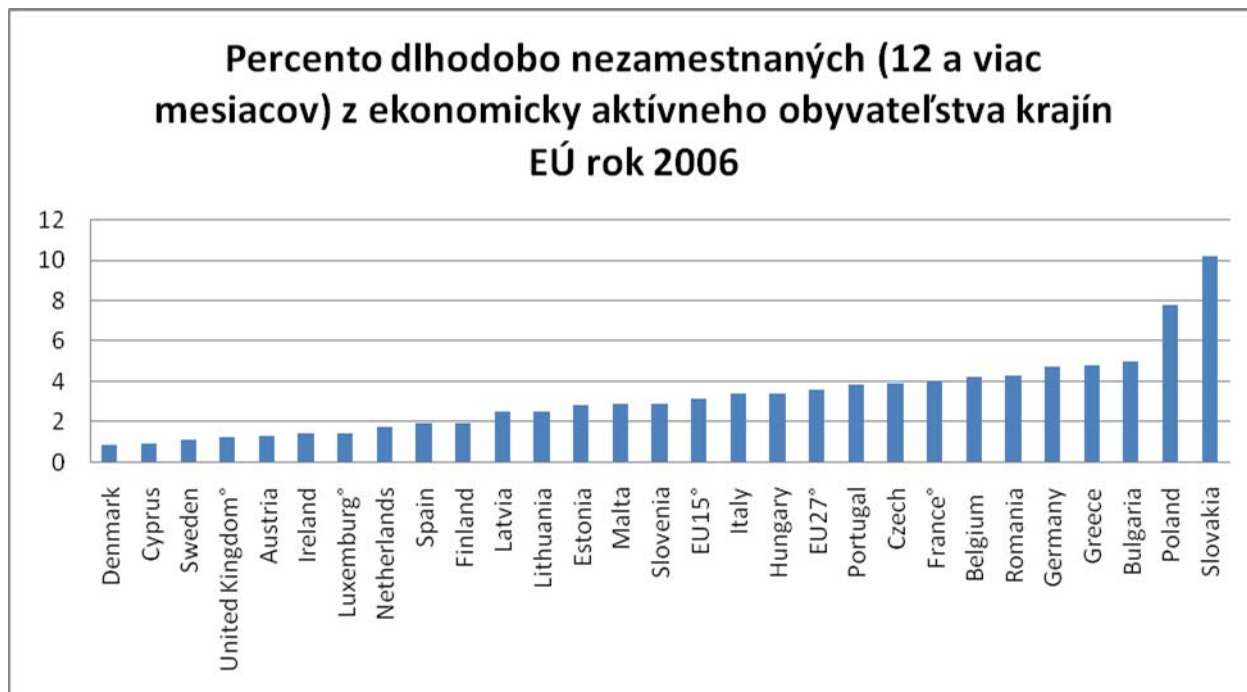

Zdroj: Štatistický úrad SR, graf: INESS.

Aj napriek pozitívnemu vývoju v počte dlhodobo nezamestnaných zostáva táto skupina, ktorá má navyše veľký prienik s osobami s iba základným vzdelaním, aj naďalej najväčším problémom slovenského trhu práce. Aj po nedávnom poklese je počet dlhodobo nezamestnaných v európskom porovnaní stále extrémny.

Graf 4

Podiel dlhodobo nezamestnaných (12 a viac mesiacov) z ekonomicky aktívneho obyvateľstva krajín EÚ, rok 2006

Zdroj: Európska komisia: *Indicators for monitoring the Employment Guidelines including indicators for additional employment analysis 2007 compendium*. graf: INESS, °predbežné údaje.

Pohľad na regionálne ukazovatele nezamestnanosti ukazuje, že poradie krajov podľa miery nezamestnanosti sa za uplynulý rok nezmenilo. Zároveň platí, že kraje s najvyššou mierou nezamestnanosti (Banskobystrický a Košický) sú aj kraji, v ktorých je najvyšší podiel dlhodobo nezamestnaných osôb na celkovom počte nezamestnaných.

Tabuľka 2

Štruktúra nezamestnaných evidovaných na úradoch práce podľa regiónov

Podľa krajov	3. štvrťrok 2006				3. štvrťrok 2007				Zmena	
	Počet nezamestnaných	Miera evidovanej nezamestnanosti (v %)	Z toho dlhodobo nezamestnaní	Podiel dlhodobo nezamestnaných (v %)	Počet nezamestnaných	Miera evidovanej nezamestnanosti (v %)	Z toho dlhodobo nezamestnaní	Podiel dlhodobo nezamestnaných (v %)	počtu nezamestnaných (v %)	počtu dlhodobo nezamestnaných (v %)
Bratislavský	9 315	2,54	1 971	21,2	8 079	2,22	1 604	19,9	-13,3	-18,6
Trnavský	18 741	5,80	7 815	41,7	15 878	4,81	5 903	37,2	-15,3	-24,5
Trenčiansky	18 902	5,66	7 537	39,9	16 432	4,76	5 900	35,9	-13,1	-21,7
Nitriansky	35 930	9,62	19 217	53,5	29 907	7,76	15 310	51,2	-16,8	-20,3
Žilinský	26 330	7,45	12 152	46,2	20 871	5,69	9 188	44,0	-20,7	-24,4
Banskobystrický	54 851	16,05	33 557	61,2	49 769	14,29	29 939	60,2	-9,3	-10,8
Prešovský	56 148	13,88	32 070	57,1	51 445	12,24	28 535	55,5	-8,4	-11,0
Košický	59 693	15,60	35 668	59,8	52 872	13,34	30 381	57,5	-11,4	-14,8
Slovensko	279 910	9,75	149 987	53,6	245 253	8,30	126 760	51,7	-12,4	-15,5

Zdroj: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny.

K najrazantnejšiemu poklesu nezamestnanosti došlo za posledný rok v Žilinskom kraji. Naopak, najmenej klesla nezamestnanosť v Prešovskom kraji.

V roku 2007 bolo v zahraničí zamestnaných 174,4-tis. Slovákov (7,4 % z celkového počtu pracujúcich). Ich počet sa medziročne zvýšil o 12,9 %. Za prácou do zahraničia vycestovalo najviac ľudí z Prešovského, Nitrianskeho a Žilinského kraja. Z európskych krajín pracovali Slováci hlavne v Českej republike, Veľkej Británii, Maďarsku, Rakúsku, Írsku, Nemecku a Taliansku a to najmä v priemyselných odvetviach, stavebníctve, v hoteloch a reštauráciách (*Štatistická správa...*, 2007).

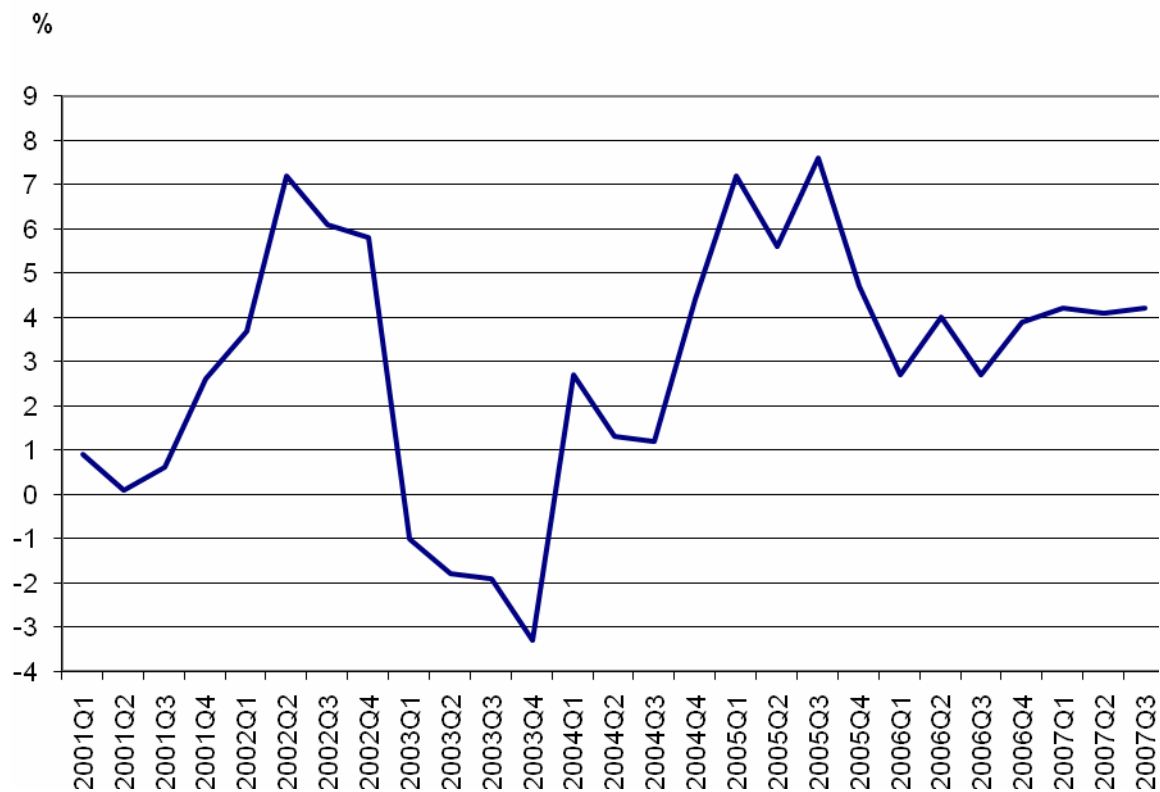
2.2. MZDY

Priemerná mzda v slovenskom hospodárstve v treťom kvartáli 2007 dosiahla 19 514 Sk oproti 18 212 Sk v tom istom období roka 2006. Rast reálnej mzdy sa zrýchlil z 3,2 % v minulom roku na 4,2 %, k čomu prispela nižšia priemerná miera inflácie.

Graf 5

Medziročný reálny rast priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve

Medziročný reálny rast priemernej mesačnej mzdy v hospodárstve

Zdroj: Štatistický úrad SR, graf: INESS.

Priemerné mzdy rozdelené podľa regiónov negatívne korelujú s výškou miery nezamestnanosti s výnimkou Košického kraja, kde mzdy nahor posúva veľký zahraničný zamestnávateľ US Steel Košice.

Tabuľka 3
Mzdy podľa regiónov v roku 2006

Podľa krajov	Priemerná hrubá mzda (v Sk)	Miera nezamestnanosti 2006 (VZPS, v %)
Bratislavský	24 860	4,30
Trnavský	17 610	8,80
Trenčiansky	16 383	7,10
Nitriansky	15 395	13,20
Žilinský	16 437	11,80
Banskobystrický	15 657	21,10
Prešovský	14 087	18,10

Košický	17 930	20,30
Slovensko	18 761	13,3

Zdroj: Štatistický úrad SR

Vláda aj v roku 2007 pokračovala v zvyšovaní zákonom stanovenej minimálnej mzdy, ktorá od októbra 2007 stúpila o 500 korún na 8 100 korún mesačne. Vďaka stupňom náročnosti práce² tak bude pracovným miestam s najvyšším koeficientom prislúchať minimálna mzda 16 200 Sk, čo je viac ako 80 % priemernej mzdy v hospodárstve v treťom štvrtroku 2007. Zároveň bol schválený mechanizmus ďalšieho zvyšovania minimálnej mzdy od roku 2009. K zvyšovaniu minimálnej mzdy má dochádzať každoročne na základe dohody sociálnych partnerov na rokovaníach Hospodárskej a sociálnej rady SR. Ak sa zamestnávateľom a odborárom nepodarí dospieť ku kompromisu, mieru navýšenia minimálnej mzdy navrhne Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (MPSVR SR). Pokiaľ sociálni partneri neprijmú ani návrh ministerstva, minimálna mzda sa navýši od januára nasledujúceho roka o mieru rastu priemernej nominálnej mzdy v hospodárstve za predchádzajúci rok.

Od navyšovania minimálnej mzdy vládu neodradili ani ekonomicky dobre popísané negatívne efekty tohto kroku na zamestnanosť nízko kvalifikovanej pracovnej sily s nízkou pridanou hodnotou,³ pričom práve zamestnanosť tejto skupiny obyvateľstva je najvýraznejším problémom slovenského trhu práce. Vláda ignorovala aj plošný nesúhlas zo strany zamestnávateľov (*Zvyšovanie...*, 2007), ekonómov,⁴ OECD⁵ a inej odbornej verejnosti (napríklad *„Stanovisko...“*, 2007).

2.3. ZMENY V ZÁKONNÍKU PRÁCE

Napriek výraznému znižovaniu nezamestnanosti a zlepšovaniu ukazovateľov trhu práce sa vláda v roku 2007 rozhodla pre zásadné zmeny v Zákonníku práce. Udávaným dôvodom bola

² Paragraf 120 Zákonníka práce – zákon 311/2001 Z. z.

³ Viac k negatívnym efektom minimálnej mzdy pozri napríklad Neumark, 2006; alebo Karpiš et al., 2006.

⁴ V prieskume INEKO (Inštitútu pre ekonomické a sociálne reformy) ohodnotilo 26 ekonomických odborníkov sľub o zvyšovaní minimálnej mzdy známkou -2,2 na škále (-3, +3). <http://blogy.etrend.sk/118998/inekomenty/vlada-nesplni-ani-sľub-o-zvyšovaní-minimalnej-mzdy-nastastie>, <http://www.ineko.sk/clanky/projekt-heso-vyrazny-pokles-HESO-ratingu-v-2-polroku-2006>

⁵ „Ďalšiemu výraznému zvyšovaniu minimálnej mzdy v pomere k priemernej mzde by sa malo predchádzať keďže by to mohlo zhoršovať možnosti zamestnania nízkokvalifikovanej pracovnej sily čo by neprispelo znižovaniu nerovnosti.“ *Economic Survey of the Slovak Republic 2007: Improving employment prospects: building on past reforms*, OECD, apríl 2007.

údajne nízka ochrana zamestnanca v zákonníku, ktorý novelizovala druhá Dzurindova vláda, a jeho prílišná liberálnosť. Medzinárodné porovnania však ukazujú, že slovenský zákonník ani zďaleka nepatrí k tým najliberálnejším v Európe. Podľa hodnotenia The Heritage Foundation a ich indexu slobody trhu práce sa Slovensko v roku 2007 umiestnilo na 17. mieste zo 41 krajín Európy, čo indikuje, že stále existuje priestor pre ďalšiu dereguláciu a liberalizáciu pracovného práva. Z krajín Európy majú liberálnejší trh práce ako malo Slovensko pred poslednou novelizáciou zákonníku práce napríklad Francúzsko, Česká republika, Belgicko, Dánsko, Švajčiarsko, Veľká Británia alebo Maďarsko či Bielorusko. Podobne hodnotili slovenský trh práce v medzinárodnom porovnaní aj Svetová banka či štúdie OECD.

Vo februári 2007 predložilo MPSVR SR do medzirezortného pripomienkovania komplexnú novelu zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov. Návrh novely radikálnym spôsobom znižoval pružnosť pracovného trhu, neúmerne posilňoval postavenie odborárov a obmedzoval práva zamestnávateľov (viac pozri *Analýza návrhu...*, 2006).

Tabuľka 4

Navrhované zmeny v zákonníku práce – novela MPSVR SR február 2007

Charakter zmeny	Počet	Podiel (v %)
Zmeny priamo zvyšujúce náklady zamestnávateľov	12	27
Zmeny nepriamo zvyšujúce náklady zamestnávateľov	7	16
Posilnenie postavenia odborov	9	21
Zmeny znižujúce flexibilitu trhu práce (obmedzovanie zmluvnej slobody v pracovnom práve)	10	23
Zrovnoprávňovanie vzťahu zamestnávateľa a zamestnanca (zvyšovanie zmluvnej slobody v pracovnom práve)	5	11

Poznámka: INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských štúdií identifikoval viac ako 40 podstatných zmien (viac pozri *Analýza návrhu...*, 2006).

Zdroj: INESS.

Takto navrhnutá novela zákonníka práce by výrazne zvýšila náklady zamestnávateľov, čo by malo negatívny dopad na tvorbu nových pracovných miest. Asi najkontroverznejšími navrhovanými zmenami boli:

- snaha o zásadné obmedzenie práce na živnosť zavedením širokej definície „závislej práce“;
- početné privilégia odborárskych funkcionárov: počas výkonu funkcie a rok po jej skončení nemôžu dostať výpoveď;
- odbory majú právo zastaviť výrobu z dôvodu bezpečnosti práce;

- zástupca odborov má právo na vstup do priestorov zamestnávateľa, aj keď sám nie je zamestnancom. a to aj mimo času dohodnutého so zamestnávateľom;
- zamestnávateľ je povinný za stanovených podmienok uvoľniť odborára z práce na výkon odborárskej funkcie;
- normy práce môžu byť zavádzané až po dohode so zástupcami zamestnancov;
- zrušenie zodpovednosti zamestnanca za chybnú prácu;
- radikálne obmedzenie nadčasov z 250 na 150 hodín u zamestnávateľa;
- súbeh odstupného a výpovednej doby;
- prísnejšia regulácia pracovného pomeru na kratší pracovný čas a na dobu určitú, zákaz opätovného reťazenia pracovných kontraktov;
- obmedzenie flexibility agentúrneho zamestnávania.

Návrh dokumentoval posilnený vplyv konkrétnej záujmovej skupiny (odborov) na politiku vlády, ktorý odbory získali vďaka predvolebnej podpore najväčšej vládnej strany. Po rozsiahlym pripomienkovaní zo strany zamestnávateľov, ostatných rezortov, ale aj verejnosti prostredníctvom hromadnej pripomienky boli z návrhu vypustené najkontroverznejšie časti a v parlamente bola nakoniec schválená jeho podstatne zmiernená verzia, ktorá zavádza nasledujúce hlavné zmeny:

- novela definuje závislú prácu, naplnenie tejto definície však predpokladá splnenie ôsmich podmienok, čo výrazne oslabilo pôvodný zámer obmedziť prácu na živnosť;
- pracovný pomer na určitú dobu bude možné dohodnúť najdlhšie na tri roky a v rámci troch rokov ho predĺžiť alebo opätovne dohodnúť len jedenkrát;
- ak sa podnik s odbormi alebo inými zástupcami zamestnancov nedohodne inak, firma bude musieť uvoľniť najmenej jedného odborára na štyri až 16 hodín mesačne s náhradou mzdy v závislosti od počtu členov odborovej organizácie v podniku. Člena zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckého dôverníka podnik uvoľní na štyri hodiny za mesiac;
- zákon bude chrániť odborárov, novela predlžuje ochranu zástupcov zamestnancov z pol roka na jeden rok. Zamestnávateľ môže člena odborovej organizácie, zamestnaneckej rady a zamestnaneckého dôverníka prepustiť len so súhlasom zástupcov zamestnancov;
- v prípade opätovne uzatváraných pracovných pomerov na určitú dobu nebude možné dohodnúť skúšobnú dobu;
- zamestnanci pracujúci na plné úväzky a tí, ktorí pracujú na kratší pracovný čas, by mali mať rovnakú ochranu pred prepustením. Pracovný pomer na kratší pracovný čas sa bude dať ukončiť výpoveďou z akéhokoľvek dôvodu alebo bez udania dôvodu iba v prípade, ak

kratší pracovný čas predstavuje rozsah najviac 15 hodín týždenne. Výpovedná doba sa upravuje z 15 dní na 30 dní;

- vyplácanie odstupného väčšinou vo výške dvoj- alebo trojnásobku platu pracovníka, ak sa pracovný pomer skončí výpoveďou zo strany zamestnávateľa, a to i v prípade, že zamestnanec bude pracovať počas výpovednej doby;
- zvýšenie postihu zamestnanca, ak spôsobí firme škodu z nedbanlivosti, a to maximálne na štvornásobok z doterajšieho trojnásobku jeho priemernej mzdy;
- väčšia voľnosť pri pružnom pracovnom čase, ktorý umožňuje upraviť čas príchodu do zamestnania;
- zamestnávateľ nebude môcť okamžite skončiť pracovný pomer so zamestnancom v lehote jedného mesiaca, tá sa predĺži na dva mesiace;
- ak zamestnanec vyrobí svojou chybou nepodarok, za takúto prácu mzdu dostane, zodpovedá však za škody, ktoré spôsobil zamestnávateľovi;
- ak zavádzanie a zmeny noriem spotreby práce nie sú dohodnuté v kolektívnej zmluve, zamestnávateľ zavádza normy a ich zmeny vykonáva až po dohode so zástupcami zamestnancov; ak k dohode nedôjde, rozhodne o nich príslušný inšpektorát práce;
- ruší sa ustanovenie, podľa ktorého zamestnávateľ môže okamžite skončiť pracovný pomer na určitú dobu aj bez uvedenia dôvodu. V takomto prípade by mal zamestnanec nárok na náhradu mzdy v sume priemerného mesačného zárobku za dobu, po ktorú mal trvať pracovný pomer;
- priemerný týždenný pracovný čas zamestnanca vrátane práce nadčas nesmie prekročiť 48 hodín. V kalendárnom roku sa môže nariadiť zamestnancovi práca nadčas v rozsahu najviac 150 hodín a nesmie presiahnuť v priemere osem hodín týždenne v období najviac štyroch mesiacov nasledujúcich za sebou;
- čas, počas ktorého sa zamestnanec zdržiava na pracovisku a je pripravený na výkon práce, ale prácu nevykonáva, je neaktívna časť pracovnej pohotovosti, ktorá sa považuje za pracovný čas;
- zamestnanci v zdravotníctve dostanú výnimku a budú môcť mať dlhší týždenný pracovný čas až do 56 hodín, do pracovného času sa im však bude započítavať aj pohotovosť, počas ktorej nepracujú, ale musia byť pripravení na službu nastúpiť;
- výnimočne budú môcť pracovať nadčas zamestnanci, ktorí vykonávajú rizikové práce najmä v automobilovom, strojárskom a ťažobnom priemysle tak, aby bola zabezpečená plynulosť a bezpečnosť výroby. Za takúto prácu nadčas bude mať zamestnanec nárok na mzdové zvýhodnenie najmenej vo výške 35 percent priemerného zárobku.

Aj napriek vypusteniu niektorých radikálnych zmien a zmiernení tých, čo ostali, schválená novela zákonníku práce predstavuje zvýšenie nákladov pre zamestnávateľov⁶ a znižuje flexibilitu pracovného trhu. To všetko na úkor budúcej tvorby pracovných miest a konkurencieschopnosti slovenských podnikateľov na svetových trhoch.

3. SOCIÁLNE POISTENIE

Sociálne poistenie upravené zákonom č. 461/2003 Z. z. je najrozsiahlejšou časťou systému sociálneho zabezpečenia. Sociálna poisťovňa, spravujúca systém sociálneho poistenia, očakáva v roku 2007 výdavky na výplatu dávok na úrovni 140,3 mld. Sk.⁷ Administratívne zabezpečenie poistného systému predstavovalo náklady zhruba vo výške 3,7 mld. Sk.⁸

Finančné nároky systému sú zabezpečované na priebežnej báze z väčšej časti formou odvodov z odmeny za vykonanú prácu ekonomicky aktívnych osôb (112,5 mld. Sk), alebo z daňových výnosov a čiastočne z výnosov z predaja štátnych aktív. Sadzby odvodov sa v roku 2007 nemenili, v roku 2008 sa zmenia niektoré maximálne vymeriavacie základy. Vzhľadom na fakt, že odvodové zaťaženie dosahuje pri zamestnancoch 35,9 % celkových mzdových nákladov, zasahuje tak systém sociálneho poistenia výrazne do rozhodovania ekonomických subjektov so všetkými vyplývajúcimi dopadmi na výšku miezd a počet pracovných miest.

Strany vládnej koalície deklarujú sociálnu oblasť za svoju prioritu, preto sa v roku 2007 očakávali zmeny systému sociálneho poistenia v súlade s *Programovým vyhlásením vlády* z roku 2006. Na zmeny v tejto oblasti však verejnosť reaguje citlivo, a každý pokus o zmeny v tomto systéme stretáva s búrlivými diskusiami a nie inak to bolo v roku 2007. Dôvody sú zrejmé, poisťný systém na jednej strane ovplyvňuje príjmy viac ako 2,3 mil. pracujúcich, voči ktorým „stojí“ zhruba 1,4 mil. poberateľov dávok, predovšetkým dôchodcov, pre ktorých dávky predstavujú často jediný zdroj príjmu.

---

⁶ Nový zákonník práce takmer okamžite zasiahol napríklad nemocnice, ktorým výrazne stúpili mzdové náklady na zabezpečenie zdravotnej starostlivosti.

⁷ *Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2008*. Bratislava, Sociálna poisťovňa 2007. V uvedenej hodnote nie sú započítané príspevky na starobné dôchodkové poistenie.

⁸ Ak vezmeme do úvahy aj výdavky sociálnej pomoci a systému štátnej sociálnej podpory, tak takto definovaný sociálny systém dosiahol výdavky 180 mld. Sk, čo predstavuje zhruba 10 % HDP a 27 % z celkových konsolidovaných výdavkov verejnej správy.

Obsah diskusií sa dal odhadnúť z *Analýzy vplyvu zavedenia II. kapitalizačného piliera*, ktorú v apríli 2007 predložila vláde ministerka práce Viera Tomanová (*Analýza vplyvov...*, 2007).⁹ Za hlavný nedostatok predchádzajúcej reformy ministerský dokument považoval finančnú nevyrovnanosť fondu starobného dôchodkového poistenia. Hoci materiál nešpecifikoval, ktorým smerom sa opatrenia majú uberať, z uplynulých vyhlásení vládnych predstaviteľov bolo zrejmé, že zmeny sa dotknú kapitalizačného a nie priebežného piliera. MPSVR SR nakoniec pripravilo návrh tzv. malej novely zákona, ktorý bol predložený do pripomienkového konania začiatkom júla 2007. Novela bola označená za malú len preto, že neprinášala zásadné zmeny v štruktúre poistenia. Rozsahom ju však napriek tomu možno označiť za veľkú, dotýkala sa 85 paragrafov.

Reakcia na novelu bola búrlivá. Len pripomienkového konania sa zúčastnilo viac ako 30 inštitúcií, aktívny v tomto smere bol neziskový sektor zastupujúci verejnosť, ako aj politická opozícia. Na rokovanie vlády tak bol o dva mesiace neskôr predložený dokument, v ktorom už bola časť z pripomienok (vrátane niektorých zásadných, pozri nižšie) zapracovaná. Návrh novely schválila vláda tiež s pripomienkami, avšak živé diskusie o konečnej podobe zákona pokračovali až do momentu schvaľovania návrhu zákona v Národnej rade SR (NR SR). Stiahnutie zákona z rokovania parlamentu požadoval člen tripartity – zástupcovia zamestnávateľov. Komplikovanú štvormesačnú cestu novely zákona za schválením v samotnom závere zavŕšil predseda parlamentu Pavol Paška (Smer-SD) porušením procedurálnych pravidiel pri schvaľovaní.¹⁰ Posledné slovo k novelizácii zákona však bude musieť vyriešiť Ústavný súd SR (ÚS SR), keďže opozícia dala podnet na preskúmanie jeho súladu s Ústavou SR.¹¹

3.1. SOCIÁLNA POISŤOVŇA

---

⁹ Materiál bol z rokovania vlády stiahnutý.

¹⁰ Pri schvaľovaní opozičného návrhu poslankyne Ivety Radičovej (SDKÚ-DS) odporučila omylom poslankyňa Jana Vaľová (Smer-SD) členom svojho poslaneckého klubu hlasovať proti možnosti vstúpiť do II. piliera, čo bolo v rozpore s návrhom zákona. Tento bod chcel následne predseda parlamentu P. Paška pred poslaním prezidentovi na podpis upraviť bez schvaľovacej procedúry. Prezident novelu parlamentu vrátil na opätovné schválenie.

¹¹ Opoziční poslanci vyčítajú zákonu rozpor s princípom právnej istoty a princípom ochrany nadobudnutých práv v súvislosti s predĺžením minimálnej doby sporenia z 10 na 15 rokov a povinnosti invalidov vystúpiť zo sporivého piliera.

Sociálna poisťovňa (SP) naďalej ostáva zodpovedná za výplatu dávok zo systému sociálneho poistenia, ako aj za výber odvodov do fondov sociálneho poistenia. Práve efektivita výberu odvodov je SP často vytýkaná, pretože dosahuje zhruba 95 – 96 %, čo v porovnaní s úspešnosťou daňových úradov vo výške 98 % predstavuje priestor na zvyšovanie príjmov poisťovne bez zvýšenia sadzieb odvodov alebo zmeny vymeriavacích základov (cca 4 mld. Sk pri raste na 97,5 %, niektoré pobočky poisťovne už dnes evidujú úspešnosť nad 98 %). Možnosť presunúť výber odvodov na daňové úrady s cieľom zvýšiť úspešnosť výberu pripustil generálny riaditeľ SP Ivan Bernátek, avšak až v horizonte piatich rokov (*Problémy...*, 2007). S nedostatočnou mierou úspešnosti výberu odvodov súvisí aj vysoká miera kumulovaného dlžného poistného, ktorá dosahuje 18,7 mld. Sk, pričom penále predstavuje ďalších 19,8 mld. Sk (*Sociálna...*, 2007). Poisťovňa nemá dostatočne efektívne legislatívne páky na vymáhanie pohľadávok, tak ako ich majú daňové úrady, preto pristupuje k tzv. generálnym pardonom. Schválená novela zákona o sociálnom poistení umožní, aby každý, kto má voči Sociálnej poisťovni dlh pochádzajúci pred roka 2007 a zaplatí ho v čase od 1. 1. 2008 do 31. 1. 2008, mal odpustené penále. Poisťovňa si sľubuje zvýšenie príjmov o 900 mil. Sk. Tento krok kritizujú z dôvodu faktického podporovania neplatenia odvodov viacerí analytici, Ministerstvo financií SR (MF SR) nevyvímajúc.¹²

V rámci novelizácie zákona došlo aj k zmene nastavenia hospodárenia Správneho fondu poisťovne, keď parlament nakoniec namiesto zvýšenia na 3,2 % navrhovaného MPSVR SR schválil zvýšenie tvorby fondu na 3,5 % počas nasledujúcich dvoch rokov, po ktorých by sa sadzba mala znížiť na 3,2 %. Dôvodom tohto kroku má byť očakávané zvýšenie nákladov z dôvodu prípravy informačných systémov na prechod na euro, ako aj uskutočnenie odložených výdavkov vedúcich k racionalizácii správy poistenia. Zvyšovanie výdavkov poisťovne sa stretlo s kritikou, SP sa tiež nevyhla podozreniam z plytvania s verejnými prostriedkami.¹³

SP očakáva v roku 2007 vplyvom prebytkov z minulých rokov a dotácií celkový bilančný prebytok 13,4 mld. Sk (*Návrh rozpočtu...*, 2007). Podľa metodiky ESA 95 sa však do schodku verejnej správy dotácie zo štátnych finančných aktív nezapočítavajú, poisťovňa tak zaťaží rozpočet schodkom viac ako 20 mld. Sk.

---

¹² „Čím je generálny pardon častejší, tým majú najmä veľké firmy menšiu motiváciu platiť odvody.“ Hovorca ministerstva financií Miroslav Šmál, in: *Sociálna...*, 2007.

¹³ Išlo o nákup zbytočne drahých áut. Pozri *Referenti...*, 2007.

3.2. DÔCHODKOVÉ POISTENIE

Pri zabezpečení príjmu v starobe má kľúčové postavenie starobné dôchodkové poistenie, doplnené o povinné súkromné sporenie a dobrovoľné doplnkové dôchodkové sporenie. Tri štvrtiny výdavkov SP sú použité na výplatu dávok z fondov dôchodkového poistenia, hospodáriacich na priebežnej báze (tzv. pay as you go). Počet a priemernú výšku najdôležitejších dávok popisuje nasledujúca tabuľka:

Tabuľka 5

Počet a priemerná výška vyplácaných dôchodkov

Stav k 31. 8. 2007	Počet poberateľov	Priemerná výška
Starobný dôchodok (sólo)	647 603	8 832
Predčasný starobný dôchodok (sólo)	38 447	9 418
Invalidný dôchodok (sólo)	186 826	6 578
Vdovský (-ecký) dôchodok (sólo, v súbehu) (83 % dôchodkov je vyplácaných v súbehu so starobnými dôchodkami)	334 055	9 180
Sirotský dôchodok	31 448	3 205

Zdroj: Sociálna poisťovňa.

Súčasná legislatíva umožňuje mužom požiadať o vyplácanie starobného dôchodku vo veku 62 rokov. Do roku 2015 sa na 62 rokov posunie aj hranica priznania dôchodku ženám. Posunutie vekovej hranice odchodu na dôchodok má za následok vyššiu ekonomickú aktivitu ľudí vo vekovom pásme nad 60 rokov. Analytik Rastislav Bednárík uvádza rast podielu ekonomicky aktívnych mužov v tomto pásme zo 17,3 % v roku 2004 na 24,3 % v roku 2007 (Bednárík, 2007). Ani vo veku nad 64 rokov však nie je poberanie dôchodku absolútnym pravidlom, v rôznych vekových pásmach nepoberá dôchodok 3 – 5 % mužov. Až 63,4 % poberateľov dôchodkov sú ženy, čo odráža vyššiu očakávanú dobu dožitia žien. Na druhej strane, priemerný starobný dôchodok muža dosiahol 9 885 Sk, čo je o 23 % viac ako dôchodok ženy. Zásadná zmena pri výpočte dôchodkov, ktorá vstúpila do platnosti prijatím zákona č. 463/2003 Z. z. vnesla do výpočtu dôchodkovej dávky zásluhovosť. V predchádzajúcom období bol systém výplaty dôchodkov viac solidárnejší, rozdiel medzi najvyšším a najnižším dôchodkom bol menej výrazný. V súčasnosti je štruktúra vyplácaných dôchodkov podľa príjmových pásiem nasledujúca (tabuľka 6).

Tabuľka 6

Početnosť dôchodcov podľa príjmových pásiem k 31. 8. 2007

Výška dôchodku	Starobný	Predčasný starobný	Vdovský + vdovecký (v súbehu s SD a PS)	Spolu
do 2 099	2 819	0	15	2 834
2 099 – 4 900	15 457	0	348	15 805
4 900 – 7 200	110 601	7 143	9 844	127 588
7 200 – 9 200	277 424	14 120	78 270	369 814
9 200 – 11 000	162 467	8 636	134 217	305 320
11 000 – 13 000	49 854	5 100	49 443	104 397
13 000 – 15 000	15 059	2 177	4 434	21 670
15 000 – 20 000	11 245	1 193	1 584	14 022
20 000 –	2 677	78	370	3 125
Spolu	647 603	38 447	278 525	964 575

Zdroj: Sociálna poisťovňa.

Rozdelenie početnosti dôchodcov stále vyjadruje pôvodnú solidárnosť systému (ale aj nivelizovanú úroveň miezd v predchádzajúcom režime), keď 80 % dôchodcov je v pásme 7 200 – 13 000 Sk. Medián starobného dôchodku je blízko priemeru – 8 762 Sk.¹⁴ Pokiaľ vezmeme do úvahy hranicu životného minima, ktorá je od 1. júla 2007 vo výške 5 130 Sk na jednu osobu, tak jednu z foriem starobného dôchodku¹⁵ pod touto hranicou poberalo približne 22-tis. dôchodcov, čo predstavuje 2,3 % všetkých dôchodcov poberajúcich starobné dôchodky. Menej ako čistú minimálnu mzdu (v danom období 6 582 Sk) poberalo zhruba 10 % dôchodcov. Časť tejto skupiny obyvateľov (vrátane občanov, ktorí nesplnili nárok na výplatu dôchodku) preto ostáva závislá od dávok v hmotnej núdzi.

Tabuľka 7

Podiel mužov a žien poberajúcich dávku v hmotnej núdzi v príslušných vekových pásmach

	2005		2006	
	Muži	Ženy	Muži	Ženy
60 – 64	1,2	0,7	2,6	2,7
65 – 69	0,3	0,7	2,5	4,0
70 – 74	0,2	0,8	3,4	4,5
75+	0,3	1,2	3,7	6,6

Zdroj: Bednárík, 2007.

Hodnota priemerného dôchodku býva často z mylných dôvodov porovnávaná s hrubou priemernou mzdou. Vzhľadom na fakt, že dávka starobného dôchodcu už nie je zaťažovaná daňami ani odvodmi, treba túto hodnotu porovnávať s čistou priemernou mzdou. Tá dosiahla

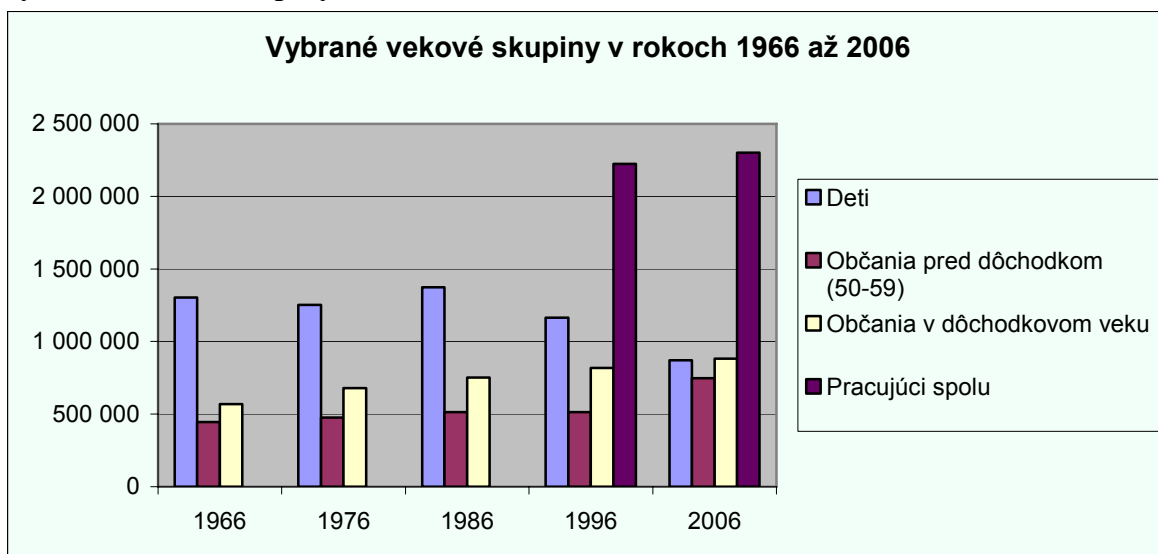
¹⁴ Údaj k 30. novembru 2007.

¹⁵ Predčasný starobný dôchodok, vdovecký alebo vdovský dôchodok.

k 30. júnu 2007 hodnotu 15 261 Sk, čiže priemerný sólo starobný dôchodok (k 31. augustu 2007) predstavoval 57,9 % tejto hodnoty (56,3 % ku koncu roka 2005).¹⁶ Dôchodok nad 10 000 Sk poberalo k danému termínu 28 % dôchodcov. Tieto porovnania však „trpia“ neschopnosťou postihnúť regionálne a individuálne rozdiely (priemerná mzda mimo Bratislavy je o 1 000 až 4 000 Sk nižšia oproti republikovému priemeru). „Optimálne“ nastavenie priemerného dôchodku v centrálne spravovanej priebežnej schéme je preto viac politická ako odborná otázka. Mnoho analytikov však upozorňuje na rastúcu mieru zásluhovosti, ktorá negatívne vplýva na rast výdavkov priebežného systému (napríklad Karpíš et al., 2006). Sólo starobný dôchodok vyšší ako hrubá priemerná mzda bol na konci roka 2004 vyplácaný 1 492 dôchodcom, v súčasnosti je to už viac ako 2 700 ľudí. Dávku vyššiu ako priemernú mzdu poberalo vyše 17-tis. dôchodcov.¹⁷ Zavedenie zásluhovosti do priebežnej schémy pritom v prostredí meniacich sa demografických podmienok z dlhodobého hľadiska predstavuje najlepšiu cestu ku kolapsu celého systému. Graf 6 ilustruje charakter meniacej sa vekovej štruktúry populácie.

Graf 6

Vybrané vekové skupiny v rokoch 1966 – 2006

Zdroj: Štatistický úrad SR.

¹⁶ V prípade, že by sme zvolili mediánovú čistú mzdu, tzn. výšku mzdy, pod ktorou je 50 % zamestnancov zoradených podľa výšky mzdy, tak pomer vyplácaného dôchodku k čistej mzde dosahoval v roku 2006 až 67 %.

¹⁷ Zásluhovosť zvyšuje náklady na financovanie priebežného systému, pretože ľudia s vysokými príjmami sa dožívajú priemerne vyššieho veku, a teda vyššie ako priemerné dôchodky poberajú dlhšiu dobu. Viac v práci Hajdušková, 2007.

Hoci na Slovensku nikdy nepracovalo toľko ľudí ako dnes, graf jasne ukazuje, ktorým smerom sa demografická štruktúra vyvíja a ktorým smerom sa musí vyvíjať aj politika dôchodkového zabezpečenia.

Kým počet zamestnancov vzrástol za posledných desať rokov len o 3,4 %, počet ľudí v dôchodkovom veku (nad 60 rokov) vzrástol o 8 % (o 17 % za 20 rokov). A to za súčasného dramatického poklesu počtu detí vo veku do 14 rokov – za posledných 20 rokov došlo k poklesu o 37 %. Vyplýva z toho, že v čase, keď budú súčasní pracujúci o 10 až 20 rokov vstupovať do dôchodku, na trhu práce bude podstatne menej pracujúcich generujúcich mzdy, ktoré budú zaťažené odvodmi na účel výplaty dôchodkov. Zvyšovanie miery zásluhovosti pritom vytvára tlak na prudší rast priemernej hodnoty dôchodku. Výsledkom dvoch proti sebe stojacich faktorov – demografický vývoj a zásluhovosť – v priebežnej schéme tak nebude môcť byť nič iné, ako zvyšovanie odvodového zaťaženia (s negatívnym dopadom na zamestnanosť a trh práce), alebo zvyšovanie veku odchodu do dôchodku kombinované so znižovaním hodnoty dôchodkového bodu. Táto skutočnosť je navyše zaťažená naviazaním valorizácie dôchodkov na rast miezd. Cieľom reformy dôchodkového systému bolo práve adresovanie problému demografického vývoja, kvôli čomu bol zavedený plne zásluhový kapitalizačný pilier. Paradoxne, práve zásluhovosť zavedená do priebežného piliera efekt tejto zmeny eliminuje. Zásluhovosť a zavedenie druhého piliera sú pritom hlavnými príčinami súčasných a budúcich schodkov SP. Tabuľka 8 kvantifikuje tieto schodky vo viacerých scenároch.

Tabuľka 8

Deficit dôchodkového poistenia do roku 2050

	Súčasn ^e nastavenie bez možnosti výstupu	Zrušenie sporivého piliera	Voľný vstup do II. piliera, dočasné otvorenie II. piliera
Tvorba fondu dôchodkového poistenia (mld. Sk), starobného (SP) a invalidného poistenia (IP), celkovo	727,8	1 250,70	858,5
Použitie fondu dôchodkového poistenia (mld. Sk), SP a IP, celkovo	1 384,20	2 471,90	1 587,80
Deficit (-) / Prebytok (+), mld. Sk	-656,4	-1 221,20	-729,4
Deficit (-) / Prebytok (+), podiel na HDP (%)	-2,86 %	-5,32 %	-3,18 %
Celkový dlh vytvorený v rokoch 2006-2050, mld. Sk	-14 477,50	-19 385,50	-16 406,30
Celkový dlh vytvorený v rokoch 2006-2050, podiel na HDP (%)	63,07 %	84,45 %	71,47 %
Maximálny deficit dôchodkového poistenia, podiel na HDP (%)	-4,33 %	-5,71 %	-4,60 %

Zdroj: Kvetan. – Mlýnek – Páleník – Radvanský – Šikulová, 2007.

Práve vysoká miera schodku SP (v roku 2007 očakávaný schodok bežného hospodárenia bez dotácie zo štátnych aktív vo výške 21,5 mld. Sk), ktorá je vyššia ako predpokladala reformujúca vláda, bola dôvodom iniciovania zmien v zákone o dôchodkovom poistení. Cieľom týchto reforiem bolo predovšetkým zvýšiť príjmy SP. Na tento účel sa uvažovalo o mnohých spôsoboch, napríklad zrušenie maximálneho vymeriavacieho základu, či zmeny podielu odvodov. Pôvodný návrh počítal s dodatočnými 11,5 mld. Sk v roku 2008. Výsledná podoba novely však SP priniesla podstatne menej.

Tabuľka 9

Dopady schválenej novely zákona na hospodárenie Sociálnej poisťovne

Rok	2008	2009	2010	2011
Platenie na NP aj poberateľmi SD, ID a PSD	298 000	366 000	393 000	420 000
Vylúčenie doktorandov z okruhu zamestnancov	-179 000	-209 000	-219 000	-230 000
Zrušenie minimálneho VZ pre okruh SZČO	-55 000	-60 000	-60 000	-70 000
Zvýšenie maximálneho VZ na štvornásobok priemernej mzdy	1 665 000	1 748 000	1 571 000	1 589 999
Vstup do II. piliera	-187 995	-219 367	-229 668	-340 723
Výstup z II. piliera	3 565 000	1 329 000	1 414 000	1 502 000
Generálny pardon v roku 2008	900 000	0	0	0
Spolu	6 006 005	2 954 633	2 869 332	2 871 276

Zdroj: Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2008 a rozpočtový výhľad na roky 2009 až 2011, dodatok.

Príjmy poisťovne zásadne zvýši posunutie maximálneho vymeriavacieho základu z troj- na štvornásobok priemernej mzdy, čo sa dotkne nielen starobného poistenia, ale aj invalidného, poistenia v nezamestnanosti a rezervného fondu. Táto úprava zvýši celkové odvodové zaťaženie zamestnancov so sprievodnými negatívami s tým spojenými (najmä možný odchod kvalifikovaných zamestnancov do zahraničia). Vyššie odvody sa poisťovňou nebudú započítavať do výpočtu penzie.

Jednorazovou injekciou rozpočtu poisťovne bude presun prostriedkov z II. piliera do prvého formou návratu sporiteľov do prvého piliera. Pôvodne mal zákon dať možnosť „podvedeným“ sporiteľom vrátiť sa, avšak predĺžením podmienky účasti v sporivom pilieri na 15 rokov sa tak podstatne a umelo rozšírila skupina sporiteľov, pre ktorých môže byť sporenie finančne nevýhodné a budú sa „musieť“ vrátiť. Hoci súčasná vláda tvrdí, že nejde o narušenie pravidiel

hry za chodu,¹⁸ a sporiteľom ponechali možnosť sa rozhodnúť, ako alternatívu návratu do prvého piliera ponúkli sporiteľom bizarnú možnosť sporiť si na dôchodok už v dôchodkovom veku.

Vnímanie slobody voľby súčasnej koalície pokrívka aj v súvislosti s obmedzením možnosti účasti v sporivom pilieri pre poistencov, za ktorých odvody platí štát, resp. SP. V pôvodnom návrhu mali o túto možnosť prísť matky na materskej ako aj invalidi. Ministerka V. Tomanová ale zmenila názor,¹⁹ a tak parlament sporiť zakázal „len“ invalidom. Pracujúcim invalidom navyše v záujme „solidarity“ vznikla povinnosť platiť odvody do fondu invalidného poistenia, čo zníži invalidom čisté príjmy a zároveň nezvýši ich nároky zo systému v budúcnosti.

Parlament tiež presadil zmenu pohľadu na študentov doktorandského štúdia. Doteraz na nich zákon pozeral ako na zamestnancov, prijatá novela zrušila ich povinnosť poistenia. Obdobie práce doktoranda tak nebude započítavané do doby poistenia, ibaže sa doktorand dobrovoľne poistí.

Dôležitá zmena sa udiala aj v oblasti poskytovania predčasných starobných dôchodkov, keď došlo k zavedeniu časovej podmienky na priznanie dávky. Túto dávku budú môcť získať len poistenci, ktorým do dôchodkového veku chýbajú najviac dva roky.

Finančný dopad schválených úprav dôchodkového poistenia je v porovnaní s celkovou výškou schodkov minimálny, nepokrýva ani deficit priebežného piliera, ktorý by vznikol pri neexistencii sporivého piliera. Dôvod je prostý, novele chýbala koncepcia, ktorá by sa zamerala na systémové chyby nastavenia dôchodkového poistenia. Takéto opatrenia by mala priniesť tzv. veľká novela, ktorá by mala byť prezentovaná na jar roku 2008. Novela má priniesť hlavne zmeny vo valorizácii ale aj v miere zásluhovosti, ktorú aj MF SR považuje za negatívum: „Významný negatívny dopad na bilanciu priebežného piliera má miera zásluhovosti. Ukazuje sa, že jej nastavenie nie je v súčasnosti akceptovateľné v slovenských podmienkach.“ (*Konvergenčný program...*, 2007)

Novela sa tak bude musieť vysporiadať s viacerými koncepčnými otázkami. Je vhodné a dlhodobo udržateľné vyplácať z priebežného piliera dôchodky vyššie, ako je čistá priemerná

---

¹⁸ „Bolo fér riešiť to takto? Fér voči komu? Voči tým, ktorí tam vstúpili? Ved' si môžu vybrať, či zostanú, alebo nie.“ *Minister financií...*, 2007.

¹⁹ „Súhlasíme, aby mamičky mali možnosť rozhodnúť sa slobodne. Slobodná voľba je dobrá.“ *Mamičkám...*, 2007.

mzda?²⁰ Mal by dôchodok z tohto piliera predstavovať príjem na zabezpečenie základných životných potrieb, ktorý by sa valorizoval len podľa inflácie, alebo má byť viazaný na rast miezd, čo povedie k rastu životnej úrovne dôchodcov na úkor solidarity? Mal by byť výpadok príjmov SP z titulu zavedenia kapitalizačného piliera hrađený z odvodov pracujúcich alebo z prostriedkov štátneho rozpočtu? Bohužiaľ vláda ani v prípade veľkej novely doteraz neotvorila verejnú diskusiu o podobe novely.

3.3. INVALIDNÉ POISTENIE

Z pohľadu objemu výdavkov je fond invalidného poistenia druhým najväčším fondom. Zabezpečuje náhradu príjmu pre občanov s obmedzenou pracovnou schopnosťou. SP celkovo v roku 2006 priznala 17 114 nových invalidných dôchodkov, kým v roku 2005 to bolo 14 281 a rok predtým 13 866. Počet invalidov rastie najmä v dôsledku civilizačných ochorení. Nádorové ochorenia sa v posledných štyroch rokoch držia na prvom mieste spomedzi príčin úplnej invalidity (*Invalidné...*, 2007). Priemerná výška dôchodku invalida závisí od miery invalidity, do 70 % poklesu výkonu zárobkovej činnosti bol priemerný dôchodok 4 616 Sk, nad 70 % 8 097 Sk.

Postavenie invalidov do značnej miery ovplyvnila prijatá novela zákona o sociálnom poistení. Od nového roka si invalidi nebudú môcť sporiť v kapitalizačnom pilieri, nedoriešenou otázkou ostáva, čo sa stane s úsporami občanov, ktorí sa v priebehu sporenia stanú invalidmi. K zmene došlo aj vo výpočte starobných dôchodkov invalidov, obdobie poberania invalidného dôchodku pri čiastočnej invalidite nebude pri výpočte zohľadnené.

3.4. DÔCHODKOVÉ SPORENIE

Uplynulý rok bol pre sporiťov v kapitalizačnom pilieri predovšetkým rokom neistoty. Bez toho, aby vládna koalícia načrtla dlhodobú víziu riešenia schodkového hospodárenia prvého piliera, za príčinu všetkých problémov bol označený kapitalizačný pilier, predovšetkým výška jeho podielu na odvodoch. Hoci konečná podoba novely nezavádza zmeny v podiele

---

²⁰ Maximálny starobný dôchodok priznaný počas roka 2007 bol 28 331 Sk. Na túto výšku sa v priebežnom pilieri musí skladať 6,5 človeka s priemernou mzdou. Sociálna poisťovňa vyplácala k augustu 2007 245 dôchodkov vyšších ako 30 000 Sk.

odvodov, proces jej tvorby priniesol mnohé nepredvídateľné situácie a úvahy, akými bolo napríklad vyjednávanie správcov fondov s vládou o dočasnom znížení odvodov,²¹ požiadavka garantovania výnosu sporivých fondov, možnosť hotovostného výberu úspor, či označenie dôchodkových správcovských spoločností (ďalej DSS) predsedom vlády R. Ficom za rizikové subjekty s charakterom skrachovaných nebankových inštitúcií.²²

Hoci sa na „obranu“ II. piliera postavila Národná banka Slovenska (NBS), či MF SR,²³ budúcnosť sporivého piliera je minimálne neistá, o zmene odvodov sa stále uvažuje.²⁴

Je dôležité poznamenať, že debata o pomere odvodov 9 % ku 9 % nezohľadňuje reálny stav financovania starobných dôchodkov. Na ich výplatu je používaný tak rezervný fond solidarity, ako aj prebytky z ostatných fondov, preto reálne sa jedná o pomer 17 % ku 9 % v prospech prvého piliera.²⁵

Aj keď novela nepriniesla oslabenie sporivého piliera formou zníženia odvodov, stane sa tak kvôli polročnému otvoreniu druhého piliera. Počet navrátilcov do značnej miery ovplyvní „vynútený“ návratu do prvého piliera zavedením povinnej doby sporenia na 15 rokov. Nasledujúci graf ilustruje vekové zloženie sporiteľov, a umožňuje odhadnúť, akého podielu sporiteľov sa zmena bude pravdepodobne týkať.

Graf 7

Veková štruktúra sporiteľov

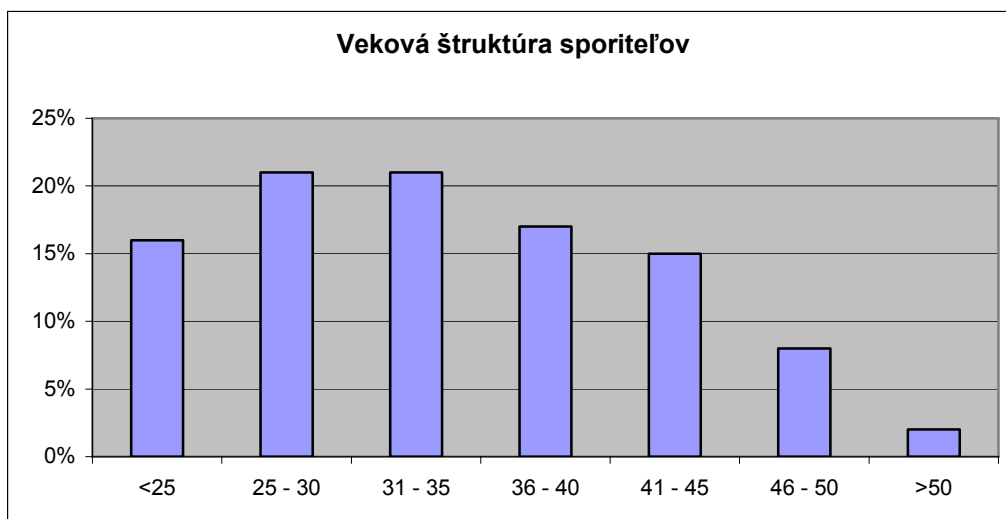
²¹ Dôchodkové správcovské spoločnosti rokujú podľa informácií Pravdy s ministerstvom financií a Národnou bankou Slovenska o znížení odvodov do novovytvoreného druhého piliera zo súčasných deväť na šesť percent (*Vláda chce...*, 2007).

²² „Vláda nemôže vylúčiť, že v priebehu rokov môže vývoj v DSS a ich schopnosti vyplácať dôchodky nabráť rozmery a črty podobné vývoju v nebankových subjektoch.“ (*Fico: DSS môžu...*, 2007)

²³ Avšak pri hľadaní riešení vláda nebude uvažovať o znižovaní odvodových sadzieb pre kapitalizačný pilier dôchodkového systému (*Konvergenčný program...*, 2007).

²⁴ „Myšlienky zmeny odvodov sa nevzdávame. Myslím, že v úvode dôchodkovej reformy prišlo k nesprávnemu nastaveniu výšky príspevkov medzi štátnou Sociálnou poisťovňou a súkromnými účtami. Bez zmeny bude systém stále v mínuse,“ uviedol Jozef Halecký, poslanec ĽS-HZDS (*Vláda odkáže...*, 2007).

²⁵ Výpočet na stránkach Jozefa Mihála: <http://mihal.blog.sme.sk/c/74268/Ipilier-Ipilier-99-Nie-179.html>

Zdroj: Sociálna poisťovňa ku koncu roka 2006 (www.adss.sk).

MF SR v *Konvergenčnom programe* odhaduje, že do prvého piliera sa vráti 68 000 osôb (cca. polovica z vekovej skupiny 46 – 50, čo predstavuje 4,4 % sporiteľov). Novela však zároveň otvára druhý pilier na pol roka, čo umožní sporiť tým, ktorí sa v predchádzajúcom období nestihli alebo nemohli rozhodnúť (odhad 10 000 osôb).

Dôležitým opatrením je aj zmena nastavenia vstupu nových sporiteľov. Kým doteraz sporitelia vstupovali do II. piliera automaticky, od roku 2008 budú automaticky vstupovať do I. piliera. O účasť v druhom pilieri budú musieť požiadať v lehote šiestich mesiacov.

Objem aktív spravovaných investičnými fondmi medziročne vzrástol o 92 % a ku koncu roka presiahne 50 mld. Sk. Pomer aktív v troch druhoch fondov ostal v porovnaní s predchádzajúcim rokom nezmenený.

Tabuľka 10

Dôchodkové fondy na Slovensku – objem aktív a ich medziročné zhodnotenie (k 7. decembru 2007)

Správca	Aktíva celkovo (mil. Sk)	Konzervatívne fondy			Vyvážené fondy			Rastové fondy		
		DJ (Sk)	(% p.a.)	Aktíva	DJ (Sk)	(% p.a.)	Aktíva	DJ (Sk)	(% p.a.)	Aktíva
Allianz	15 242,8	1,112	4,74	746,3	1,126	4,92	4 889,1	1,132	4,97	9 607,4
Axa	13 904,6	1,105	4,30	457,2	1,124	4,95	3 700,2	1,131	5,04	9 747,2
VÚB Generali	7 282,4	1,102	4,15	360,5	1,122	5,15	2 726,2	1,129	5,36	4 195,8
ING	5 437,9	1,102	4,29	174,1	1,103	4,63	1 626,1	1,101	4,37	3 637,8
Aegon	5 162,7	1,104	4,19	208,2	1,135	5,06	1 311,5	1,135	5,04	3 643,1
ČSOB	2 791,7	1,095	3,97	101,4	1,111	3,01	854,9	1,117	3,29	1 835,4
Celkovo*	49 822,1	1,106	4,38	2 047,5	1,123	4,87	15 107,9	1,127	4,91	32 666,6

Poznámka: * V prípade hodnoty dôchodkovej jednotky (DJ) a zhodnotenia ide o vážený priemer týždňových hodnôt.

DJ – Dôchodková jednotka vyjadruje v peniazoch podiel na čistej hodnote majetku dôchodkového fondu

Zdroj: TREND, Asociácia dôchodcovských správcovkých spoločností.

Ročný rast dôchodkových jednotiek vo všetkých fondoch prekonal rast inflácie, ktorú MF SR odhaduje za rok 2007 na 2,4 %. Najvyššie zhodnotenie priniesli rastové fondy, ktorých medziročné zhodnotenie sa pohybovalo na úrovni minulého roka. Celkovo sú však rozdiely v zhodnotení troch skupín fondov relatívne malé. V rámci jednotlivých skupín boli najväčšie rozdiely v zhodnotení medzi vyváženými fondmi (absolútne 2,14 %, relatívne 41,6 %), najvyrovnannejšie výkony podali konzervatívne fondy (absolútne 0,74 %, relatívne 16,24 %). Aj tento rok sa opakovala situácia, keď niektoré rastové fondy nedokázali prostriedky zhodnotiť tak, ako konzervatívne fondy. Je to dôsledok tak investičných schopností správcov fondov, ako aj limitovaných možností investovania.

3.5. NEMOCENSKÉ POISTENIE

Sprísnenie výplaty dávok nemocenského poistenia v minulosti a rastúci počet voľných pracovných miest vedú ku klesajúcej miere dočasnej práceneschopnosti. Podľa údajov SP došlo za desať mesiacov roka k poklesu tejto miery z 3,42 % na 2,89 %.

Tradične najnižšie hodnoty boli evidované v bratislavských okresoch (1,7 %), podstatne vyššia miera je charakteristická pre okresy s vyššou nezamestnanosťou, napríklad Medzilaborce, Snina (5,7 – 6,1 %).

Výdavky fondu, ktorý vypláca dávky počas práceneschopnosti, materstva, ošetrovania a vyrovnávaciu dávku, by mali ku koncu roka dosiahnuť 5,5 mld. Sk, čo predstavuje 4-percentný nárast, spôsobený predovšetkým rastúcimi mzdami (dávky majú zásluhový charakter). I napriek tomu ostane fond vysoko prebytkový, poisťenci zaplatia o 72 % viac ako je potrebné. Doteraz boli prebytky prebytkových fondov použité na úhradu deficitu fondu dôchodkového poistenia. Prijatá novela zákona o sociálnom poistení priniesla zmeny aj do oblasti nemocenského poistenia. Pôvodne mal byť zrušený maximálny vymeriavací základ vo výške 1,5 násobku priemernej mzdy, ale neskôr vláda ustúpila tlaku, nakoľko by toto opatrenie znížilo čisté príjmy viac ako 200-tis. zamestnancov. Platiť nemocenské si po novom budú musieť aj pracujúci dôchodcovia, vznikne im tým však nárok na dávku. Dôjde k zrušeniu ochrannej lehoty počas prerušenia poistenia a zavedie sa strop na výpočet dávky.

3.6. POISTENIE V NEZAMESTNANOSTI, ÚRAZOVÉ POISTENIE, GARANČNÉ POISTENIE

Aj v roku 2007 by mali byť všetky tri „malé“ fondy prebytkové. Najvyšší prebytok zaznamenal fond poistenia v nezamestnanosti. Sumu vyplatených dávok v hodnote odhadovanú ku koncu roka 2 mld. Sk by mali príjmy fondu presiahnuť o 5 mld. Sk. Príčiny tohto prebytku spočívajú i napriek rastúcej priemernej výške dávky v klesajúcom množstve vyplácaných dávok. Medziročne, ku koncu júna 2007 došlo k poklesu počtu poberateľov dávky o 31 % na 20 904. Priemerná výška dávky vzrástla o 17 % na 6 766 Sk. Dávky v nezamestnanosti majú tiež zásluhový charakter, čo oslabuje solidárny charakter štátom spravovaného sociálneho systému. Dochádza tak k situácii, keď viac ako 700 poberateľov poberá dávky vyššie ako 19-tis. Sk. Obzvlášť pri existencii komerčných alternatív je zásluhovosť nadbytočným prvkom povinného poistenia pre prípad nezamestnanosti. Jeho význam navyše poprela novela Zákonníka práce, ktorá ukladá povinnosť zamestnávateľovi vyplatiť dvoj až trojmesačné odstupné (predstavujúce štvor- až šesťnásobok mesačnej dávky v nezamestnanosti), v prípade ukončenia pracovného pomeru zo strany zamestnávateľa. Zamestnávateľa sú tak nútení vyplácať formu „sociálnej dávky“ i napriek tomu, že existuje vysoko prebytkový poistný fond. Táto duplicita potvrdzuje nekonceptné zásahy súčasnej vlády v oblasti sociálneho poistenia. Zrejme najbizarnejším opatrením prijatej novely zákona o sociálnom poistení je tak zvýšenie maximálneho vymeriavacieho základu pre tento fond, ktorý na výplatu dávok používa necelých 30 % príjmov.

Tabuľka 11

Príjmy a výdavky „malých“ fondov Sociálnej poisťovne (v tis. Sk)

	2006			2007		
	Tvorba fondov v bežnom roku	Použitie fondov v bežnom roku	Prebytok	Tvorba fondov v bežnom roku	Použitie fondov v bežnom roku	Prebytok
Úrazové poistenie	3 094 985	930 949	2 164 036	3 272 138	1 070 550	2 201 588
Poistenie v nezamestnanosti	6 482 123	1 927 552	4 554 571	7 027 745	2 066 280	4 961 465
Garančné poistenie*	1 056 979	733 491	323 488	1 136 059	1 014 037	122 022

Poznámka: * Výdavky na dávky dosiahnu cca. 150 mil. Sk. Na úhradu príspevkov na SDS nezaplatených zamestnávateľom do základného fondu príspevkov na SDS sa očakávajú výdavky 864 037 tis. Sk, pritom však zhruba 50 % sumy zamestnávateľa nakoniec poisťovni zaplatia, preto prebytok je v skutočnosti podstatne vyšší
Zdroj: Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2008.

4. SOCIÁLNA POMOC

Predstavitelia novej vlády už pred voľbami kritizovali celkovú koncepciu sociálnej reformy predchádzajúcej vládnej garnitúry, ktorá podľa nich priniesla nárast a nie riešenie chudoby na Slovensku. Za jeden a pol roka však nová vláda nepredstavila vlastnú koncepciu zmien v sociálnom systéme. Prijaté zmeny zákonov boli len čiastkovými úpravami bez zamerania na riešenie skutočných problémov.

Vláda nepredložila nový zákon o sociálnych službách ani o kompenzáciách pre občanov so zdravotným postihnutím a pozmeňujúci návrh v parlamente na isté riešenie zvyšovania príspevku na opatrovanie vďaka koalíčným poslancom v parlamente neprešiel.

Koncepcia skutočného riešenia bola v priebehu roka 2007 nahradzovaná nesystémovým rozdávaním štátnych zdrojov (dôchodcom vo forme vianočného príspevku v celkovej sume 1,7 mld. korún, zvýšenie jednorazového príspevku pri narodení prvého dieťaťa – nemá presne definovaný cieľ a nebude možné vyhodnotiť efektívnosť jeho zavedenia, rozšírenie okruhu poberateľov príspevku na bývanie).

4.1. EURÓPSKA SOCIÁLNA CHARTA

Ide o multilaterálny dohovor Rady Európy o ľudských právach a občianskych slobodách, lenže v oblasti pracovných a sociálnych práv občanov., ktorý bol podpísaný 18. novembra 1999 s výhradou ratifikácie. Vláda sa v programovom vyhlásení zaviazala preskúmať možnosti ratifikovania revidovanej Európskej sociálnej charty. V októbri sa však dostal materiál do medzirezortného pripomienkového konania s návrhom na ratifikáciu len v rozsahu záväzkov z roku 1961. Ako dôvod čiastočnej ratifikácie bolo uvedené, že by „bolo potrebné vykonať analýzu právnych, finančných a ekonomických dopadov“. Mimovládne organizácie (MVO),²⁶ najmä zamerané na ochranu práv občanov so zdravotným postihnutím predložili

---

²⁶ Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR spolu s ďalšími MVO predložila v pripomienkovom konaní zásadnú pripomienku, ktorá nebola akceptovaná ani v rámci rozporového konania. Pripomienky sa týkali ustanovenia 3 článku 15, podľa ktorého sa zmluvné strany zaväzujú podporovať plnú sociálnu integráciu osôb so

zásadnú pripomienku, ktorá nebola ani v rámci rozporového konania odstránená. MVO išlo o ratifikáciu záväzku vytvárať pre osoby so zdravotným postihnutím bezbariérové prostredie, ktoré v podstatnej miere ovplyvňuje kvalitu ich života a umožňuje ich sociálnu integráciu. Pripomienka zostala nezodpovedaná aj napriek skutočnosti, že sa k danému záväzku SR hlási v rôznych oficiálnych dokumentoch a aj postupne realizuje rôzne podporné opatrenia. Na to, či nakoniec pristúpi vláda k rozhodnutiu ratifikovať uvedený dokument a v akom rozsahu, si ešte nejaký čas počkáme.

4.2. NAPŔŔNANIE ZÁMEROV VLÁDY

Najambicióznejší, najsociálnejší, najlepší rozpočet za posledných viac ako desať rokov – takýmto a podobnými prívlastkami označili zástupcovia vládnej koalície schválený štátny rozpočet pre rok 2008. Štátny rozpočet roku 2007 bol veľmi podobne nastavený ako rozpočet na rok 2008. V roku 2007 sa realizovali niektoré opatrenia tzv. solidárneho balíčka, ako napríklad zavedenie vyššieho zdanenia nadštandardných príjmov, vyššia dávka pri narodení prvého dieťaťa, takzvané príspevky pre viac osôb – rozšírenie okruhu poberateľov príspevku na bývanie, zavedenie nesystémovej dávky – vianočného príspevku dôchodcom (len niektorým a nie v rovnakej výške), ktoré majú v sebe prvky solidárnosti – ale len zdanlivo. Solidárny balíček však vniesol do spoločnosti veľa nerovností, až diskriminačných prvkov. Napríklad pre vládnu koalíciu, ktorá si hrdo hovorí, že je prosociálna, je zaujímavé len prvé dieťa, keď za jeho narodenie priznalo dávku na jednorazové výdavky všetkým rodičom, bez rozdielu v príjme aj majetku. Pri vianočnom príspevku dôchodcom rozdelili spoločnosť dôchodcov podľa výšky priznaného dôchodku. Teda pri stanovení kritérií v jednotlivých opatreniach použili rôzny meter a tak nastolili diskrimináciu. Z prehľadu vyplýva, že na podporu zamestnanosti, sociálne veci a rodinu sa rozpočtuje síce z roka na rok v absolútnom vyjadrení viac prostriedkov, ale podiel na HDP klesá.

Tabuľka 12

Prehľad o výške prostriedkov na podporu zamestnanosti, sociálne veci a rodinu v rokoch 2006 – 2008

Rok	Suma (v mld. Sk)	Podiel na HDP (v %)
-----	---------------------	------------------------

zdravotným postihnutím a ich účasť na živote spoločnosti hlavne opatreniami, vrátane technickej pomoci, ktoré sa snažia preklenúť komunikačné prekážky a prekážky mobility a ktoré im umožnia prístup k dopravným prostriedkom, bývaniu, kultúrnym činnostiam a zábave.

2006	48,93	2,99
2007	51,81	2,84
2008	52,93	2,66

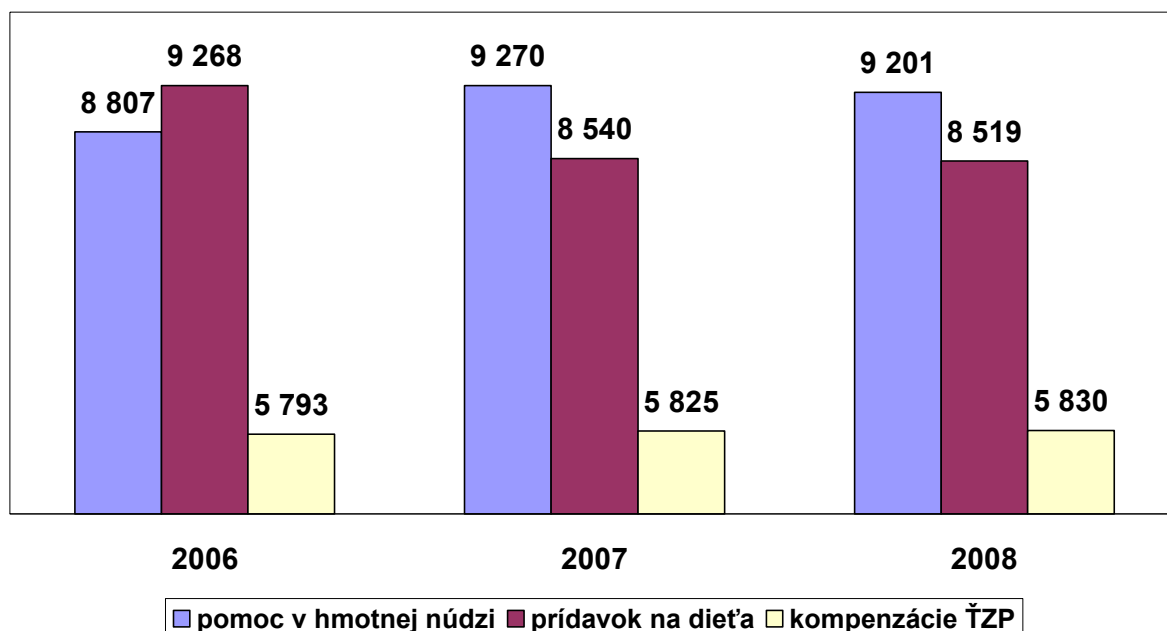
Zdroj: Ministerstvo financií SR, autorka.

Ako ukazuje graf 8, výdavky na pomoc v hmotnej núdzi, v prídavkoch na dieťa a v kompenzáciách sociálnych výdavkov ťažkého zdravotného postihnutia sú takmer na rovnakej úrovni už tretí rok.

Graf 8

Rozpočet sociálnych dávok (v mil. Sk)

Rozpočet sociálnych dávok (mil. Sk)

Zdroj: Ministerstvo financií SR, autorka.

V rámci pomoci v hmotnej núdzi sa zvyšujú prostriedky cca o 100 miliónov Sk. Je to však len premietnutie valorizácie súm dávok v hmotnej núdzi a príspevku na bývanie. V rámci podpory rodiny vláda ukazuje falošnú tvár proročinnej politiky, keď v tejto časti zvyšuje prostriedky o cca 600 mil. Sk. V tomto zvýšení je opäť premietnutá len valorizácia rodičovského príspevku (4 560 Sk) a najmä kontroverzné a diskriminujúce zvýšenie príspevku pri narodení prvého dieťaťa o 9 440 Sk. Príspevok bude od 1. februára priznávaný rodičom až vo výške 25 000 korún. Bez povšimnutia na akúkoľvek zmenu (nielen kvantitatívnu, ale aj prehodnotenie prijímateľa tohto príspevku s ohľadom na proklamovanú solidarnosť) zostal príspevok na dieťa, ktorý je už niekoľko rokov na výške 540 Sk. Vláda

nevyužila možnosť prehodnotiť aspoň výšku príspevku a nenašla odvalu na zmenu filozofie príspevku na dieťa. Teda zavedenie adresnosti tejto dávky, ktorá má v sebe inú dimenziu miery solidarity ako dnešné celoplošné priznávanie príspevku. V rámci starostlivosti o ohrozené deti sa prostriedky zvýšili o 215 mil. Sk, čo je však opäť len premietnutie valorizácie príspevkov na podporu náhradnej starostlivosti. No objavuje sa v tom naprojektovaných 100 mil. Sk kapitálových výdavkov na niekoľko rokov pokračujúcu transformáciu detských domovov na domovy rodinného typu. Transformácia detských domovov je pod stálou kritikou niektorých mimovládnych organizácií (najmä občianskeho združenia Návrat). V rozpočte chýba číslo, ktoré by čo to prezradilo o prostriedkoch plánovaných na prevenciu a sanáciu rodiny. To je oblasť, ktorej by mala vláda venovať viac pozornosti aj prostriedkov, ak chce stavať na zdravej prarodinej politike. Rodinná politika však nie je prioritou tejto vlády.

Mierne zvýšenie výdavkov na kompenzácie sociálnych výdavkov ťažkého zdravotného postihnutia je zohľadnením miery inflácie, ktorá má vplyv na výšku jednorazových peňažných príspevkov, tá sa odvíja od cien jednotlivých druhov príspevkov, ako napríklad peňažný príspevok na obstaranie pomôcky, príspevok na úpravu bytu a ďalšie. Dlhoočakávaný nový zákon o kompenzáciách neprišiel, takže ani žiadne zásadné zmeny pre túto časť občanov. Mimovládne organizácie razantne protestovali, písali ministerke práce, sociálnych vecí a rodiny Viere Tomanovej, ale aj podpredsedovi vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny Dušanovi Čaplovičovi, aby sa v prácach na zákonoch pokračovalo tak, aby boli prerokované ešte v roku 2007. Odpovede sa nedočkali, nieto ešte podpory. Možno poslal rezort odpoveď cez tlačovú správu v novembri 2007, v ktorej sa zjavili tri piliere práce – politika zamestnanosti, rodinná politika a politika voči ohrozeným skupinám obyvateľov, medzi ktoré zaradili aj invalidných občanov a občanov so zdravotným postihnutím. Vyššie uvedené čísla a odsunutie prerokovania nových legislatívnych noriem v oblasti sociálnych služieb a kompenzácií pre občanov so zdravotným postihnutím (OZP) málokoho môže presvedčiť, že zámery prispejú k vytváraniu podmienok pre fungovanie moderného sociálneho rámca.

Už druhý rok nachádzame v rozpočte položku vianočný príspevok, ktorý sa v ňom pomaly, ale iste udomácňuje. Oproti minulému roku sa nemení jeho výška (1,7 mld. Sk), ani prijímatelia, aj napriek mnohým protestom rozhnevaných dôchodcov.

Spoločným menovateľom opatrení v sociálnej politike je ich propagandistický charakter. Zavedie sa alebo zvýši sa nejaká dávka, nápadne sa predloží verejnosti, nech je dobre vidieť, aká je vláda prosociálna. Pritom sa do systému sociálnej politiky vnesie chaos,

nesystémovosť, či nespravodlivosť, ale to už je menej nápadné ako samotné nainštalovanie noviniek. Z tvorby sociálnej politiky až príliš cítiť „ťah na voliča“, a nie ťah na podporu znevýhodnených.

4.3. KAUZA PRIVILÉGIUM

Privilégium, n. o. – subjekt poskytujúci sociálne služby seniorom, dostal neoprávnene koncom roku 2006 z MPSVR SR dotáciu vo výške 1,5 mil. Sk. Neoprávnene preto, že dlhuje na odvodoch za zamestnancov a za neodvedenie dane z príjmu štátnym inštitúciám, ako je Daňový úrad a verejnej inštitúcii, ktorou je Sociálna poisťovňa takmer 19 mil. Sk. To však nie je jediný dôvod, prečo sa z prípadu stala mediálna kauza. Ministerka V. Tomanová bola ešte pár dní po nástupe na ministerský post (v roku 2006) zamestnankyňou tohto subjektu, a teda je zjavné, že o dlhoch mohla vedieť.

Súhlasila s pridelením dotácie subjektu, ktorý oklamal štátny subjekt a nezabezpečila so svojím tímom kriteriálnosť prideľovania dotácií. Mala možnosť kauzu zvrátiť, ale nopak obhajovala správnosť postupu, v čom ju podržal aj premiér R. Fico. Kauza Privilégium bola však len vrchol ľadovca a jedným dôvodom návrhu na vyslovenie nedôvery ministerke v parlamente. Skupina opozičných poslancov, ktorá návrh predložila, argumentovala, že ministerka V. Tomanová sa spreneverila svojmu sľubu, svojimi výrokmi dlhodobo spochybňuje svoju odbornosť a kompetentnosť viesť rezort práce, sociálnych vecí a rodiny (návrh novely Zákonníka práce, návrh novely zákona o sociálnom poistení), vyvoláva medzi občanmi neopodstatnené pochybnosti, ktoré ohrozujú dlhodobú udržateľnosť dôchodkového systému, ale aj dôležitú celospoločenskú solidaritu, na ktorej je postavený sociálny systém. Podľa navrhovateľov neprejavila sa ani ako dobrá správkyňa verejných zdrojov, napríklad pri neehospodárnom zneužívaní služobného vozidla (cesta do Portugalska) ani pri objednávaní nepotrebných bezpečnostných prehliadok kancelárií ministerstva. Ministerka V. Tomanová návrh na vylovenie nedôvery na septembrovej schôdzi NR SR ustála a odvolaná nebola.

4.4. RIEŠENIE HMOTNEJ NÚDZE

V roku 2007 nedošlo k zmene vo filozofii motivácie a poskytnutia perspektívy jednotlivcovi a rodine v pomoci v hmotnej núdzi. Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi z dielne

pravicovo orientovanej vlády Mikuláša Dzurindu zostáva naďalej základnou právnou normou v tejto oblasti. V praxi to znamená, že konštrukcia dávky hmotnej núdze sa nemení. Menia sa len jej výšky nariadením vlády SR č. 377/2007 Z. z., a to od 1. septembra 2007 z titulu zohľadnenia miery rastu inflácie a rastu životných nákladov nízkopríjmových domácností vzhľadom na jednotlivé skupiny.

Tabuľka 13

Prehľad platných dávok v hmotnej núdze pre spoločne posudzovaný okruh osôb a jej výška v rokoch 2005 – 2007 (v Sk)

Dávka v hmotnej núdzi (DHN)	Suma od 1. 11. 2005	Suma od 1. 9. 2006	Suma od 1. 9. 2007	Absolútny rozdiel medzi 2006 a 2007
▪ jednotlivec bez detí	1 560	1 640	1 680	40
▪ jednotlivec s dieťaťom 1 až 4	2 500	2 630	2 800	170
▪ jednotlivec s dieťaťom 5 a viac	3 710	3 900	4 100	200
▪ dvojica bez detí	2 710	2 850	2 910	60
▪ dvojica s dieťaťom 1 až 4	3 700	3 890	4 000	110
▪ dvojica s dieťaťom 5 a viac	4 950	5 210	5 360	150
Zvýšenie DHN pre tehotné ženy	350	350	370	20
Príspevok rodičom starajúcim sa o dieťa do 1 roka veku	–	350	370	20
Príspevok na bývanie				
▪ jedna osoba	1 130	1 460	1 490	30
▪ jeden a viac osôb	1 920	2 300	2 350	50

Zdroj: MPSVR SR, autori

Výška ostatných príspevkov k dávke v hmotnej núdzi ostala nezmenená: príspevok na zdravotnú starostlivosť je 60 Sk mesačne, aktivačný príspevok je 1 900 Sk a ochranný príspevok je tiež 1 900 Sk. Pri zdôvodnení nachádzame nasledovné: Aktivačný príspevok sa nezvýšil z dôvodu straty motivácie zamestnať sa a v tejto súvislosti sa neupravila ani suma ochranného príspevku²⁷. Pri príspevku na zdravotnú starostlivosť sa valorizácia pri prepočte neprejavila, vzhľadom na nízke percento inflácie 2,6 %.

Zmäkčenie kritérií k 1. 9. 2006 pri priznávaní dávok v hmotnej núdzi spôsobilo zvýšenie počtu poberateľov dávok v hmotnej núdzi. Ich počet od začiatku roka 2006 narástol zo 171 tisíc na 201 tisíc k 30.6.2007 (graf č. 9). Skutočnosť, že Slovensko v rovnakom období zaznamenalo pokles miery nezamestnanosti (k 30. júnu) z 10, 4 % na 8,3 %, sa výrazne neprejavila v počtoch poberateľov. Zvýšenie počtu poberateľov spôsobila zmena zákona, ktorý rozšíril skupinu poberateľov príspevku na bývanie. Avšak prekonávané mesačné

²⁷ Ochranný príspevok prináleží občanovi, ktorý si nedokáže zabezpečiť základné životné podmienky.

rekordy v druhom polroku 2007 v znižovaní miery nezamestnanosti sa predsa začali prejavovať aj v znižovaní počtu poberateľov dávok v hmotnej núdzi a príspevkov k dávkam (graf č. 9).

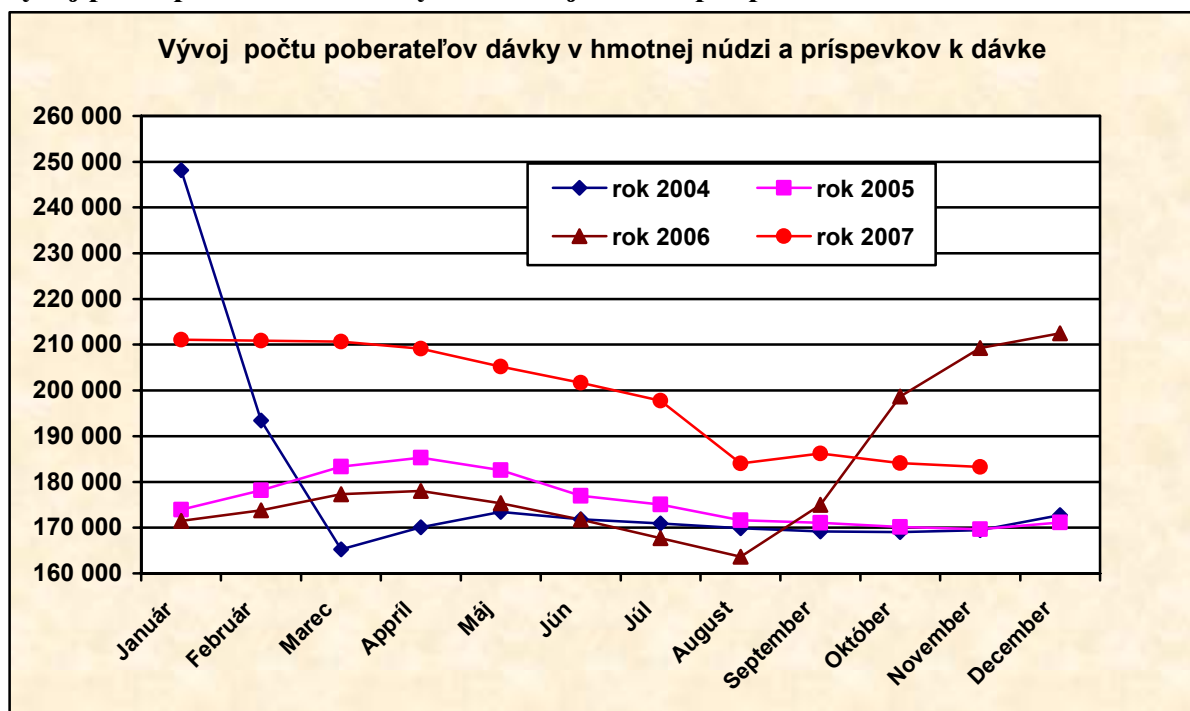
Štruktúra poberateľov dávky v hmotnej núdzi a ich priemerný mesačný počet bol v roku 2007 nasledovný:

- jednotlivci – 121 665,
- rodín bez detí – 19 907,
- rodín s deťmi – 54 882.

Oproti predchádzajúcemu porovnateľnému obdobiu došlo k nárastu počtu v kategórii jednotlivci o 22 % a rodín bez detí o 68 % a k poklesu došlo v kategórii rodín s deťmi o 14 %.

Graf 9

Vývoj počtu poberateľov dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke

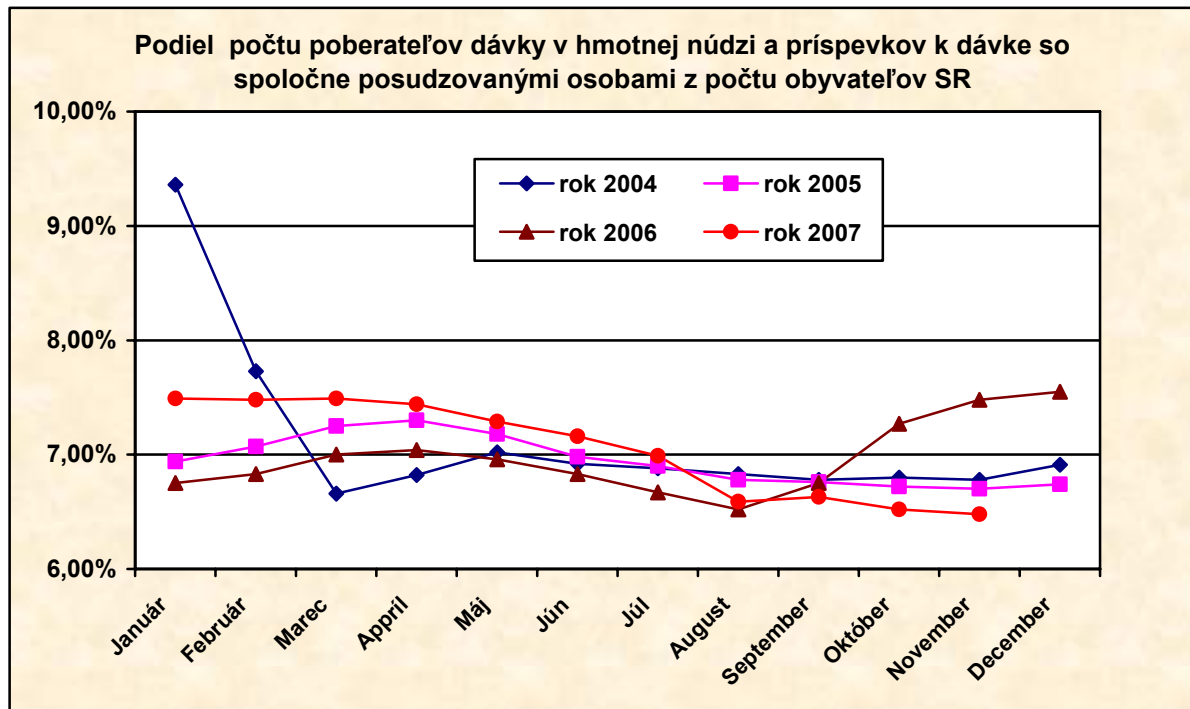

Zdroj: www.upsvar.sk/statistika

V prvom polroku 2007 bolo v priemere mesačne 398 646 občanov evidovaných v systéme pomoci v hmotnej núdzi, čo predstavovalo v priemere mesačne 7,3-percentný podiel na celkovom počte obyvateľov Slovenska (graf 10). V porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho roka došlo k nárastu o 0,4 percentuálneho bodu.

Graf 10

Podiel počtu poberteľov dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke so spoločne posudzovanými osobami z počtu obyvateľov SR

Zdroj: www.upsvar.sk/statistika

4.5. DÁVKY PRE DETI Z RODÍN V HMOTNEJ NÚDZI

Aj v roku 2007 bolo uplatňované opatrenie na podporu prístupu k vzdelávaniu najmä detí z nízkopríjmových rodín a podpory na zvyšovanie rovností šancí prístupu ku vzdelaniu, v snahe predchádzať reprodukciu chudoby z generácie na generáciu.

Tabuľka 14

Prehľad o predpokladanom čerpaní prostriedkov a o počte detí, ktorým boli poskytnuté dotácie v roku 2007

Dotácia na:	Očakávaná skutočnosť (v mil. SK)	Počet detí
▪ stravu	358,5	74 000
▪ školské potreby	120	80 000
▪ motivačný príspevok	110,3	24 000

Zdroj: www.upsvar.sk/statistika, prepočty autorka

4.6. ŠTÁTNA SOCIÁLNA PODPORA – PODPORA RODINY

Nad'alej pretrv'ava stav, že št'atna soci'alna podpora rod'ın patri k najv'acšım rozpočtov'ym polo'zk'ım št'atneho rozpočtu. Syst'em rieši uznané životné udalosti jednotlivca a rodiny. Rozvetven'á (počtom) skupina soci'álnych dávok je smerovan'á najmä na podporu rodiny. Oproti minul'emu hodnoten'emu obdobiu sa počet dávok ani ich konštrukcia nezmenila. Zmenili sa výšky dávok v súlade s platnou legislatívou, ktorá umožňuje každoročne k 1. septembru upravovať výšku št'atnych dávok. Úprava zohľadňovala mieru rastu inflácie a rastu životných nákladov. Okrem dávky – prídavku na dieťa, došlo k úpravám vo všetkých ostatných dávkach v rozpätí od 50 – 670 Sk. Najvýraznejšia zmena nastala zavedením nového príplatku pri narodení prv'ého dieťaťa v rodine vo výške 11 000 Sk. Zdôvodnenie, ktoré predostrela vláda verejnosti, podľa ktorého „jeho účelom je prispieť rodičom na zvýšené výdavky spojené s narodením prv'ého dieťaťa v rodine a zároveň podporiť rozhodnutie mladých ľudí založiť si rodinu“, je viac ako diskriminujúce a jeho efektívnosť sa nebude dať vyhodnotiť.

Tabuľka 15

Prehľad o dávkach št'atnej soci'alnej podpory a príspevky na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v rokoch 2006 a 2007

	Priemerný mesačný počet poberateľov v roku 2006/2007*	Výška dávky v Sk 2006/2007 (v Sk)	vyplatená suma v roku 2006/2007 (v tis. Sk)**
Podpora rodiny	–	–	16 124 525/16 511 457
Prídavok na dieťa	743 461/730286	540/540	8 461520/8 261 252
Príspevok pri narodení dieťaťa	4 418/4 160	4 460 (+230)/4 560 +11 000	228 560/226 535
Rodičovský príspevok	134 786/135 221	4 440/4560	7 059 117/7 364282
Príspevok rodičom, ktorým sa narodili 3 a viac detí	9/10	2 420 – 3 170/2 470 – 3 240	874 /979
Príspevok na pohreb	4 304/4 317	2 300/2 400	119 406/120 744
Opakovaný príspevok dieťaťu (náhradní rodičia)	4 197/5 010	3 490/3 590	179 939/224 936
Opakovaný príspevok náhradnému rodičovi	1 047/1 159	4 440/4 560	51 767/65 885
Osobitný opakovaný príspevok náhradnému rodičovi	57/71	1 830/1 880	1 422/1 925
Príspevok pri zverení do náhradnej starostlivosti	47/55	9 290/9 550	11 024/8 161
Príspevok pri zániku náhradnej starostlivosti	26/34	23 240/23 910	10 832/9 404

Poznámka: * Predpokladaný priemerný mesačný počet poberateľov.

** Predpokladaná suma vyplatená v roku 2007.

Zdroj: ÚPSVR a prepočty autorka

5. ZÁVER

Pozitívne trendy posledných rokov na trhu práce pokračovali aj v roku 2007. Výrazný rast hrubého domáceho produktu so sebou priniesol tvorbu nových pracovných miest. Došlo k ďalšiemu rastu zamestnanosti a poklesu nezamestnanosti. Miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla ku koncu novembra 2007 historické minimum 7,76 %. Aj napriek pozitívnemu vývoju v posledných rokoch je Slovensko v roku 2007 krajinou s najvyššou nezamestnanosťou spomedzi krajín Európskej únie. Vysoký podiel dlhodobo nezamestnaných, často nízko kvalifikovaných osôb, na celkovej nezamestnanosti ostáva najväčším problémom trhu práce.

Napriek výraznému znižovaniu nezamestnanosti a zlepšovaniu ukazovateľov trhu práce sa vláda v roku 2007 rozhodla pre zásadné zmeny v Zákonníku práce. Po rozsiahlom pripomienkovaní radikálnej ministerskej novely boli z návrhu vypustené najkontroverzejšie časti a v parlamente bola nakoniec schválená jeho podstatne zmiernená verzia. Aj napriek tomuto faktu schválená novela zákonníku práce predstavuje zvýšenie nákladov pre zamestnávateľov a znižuje flexibilitu pracovného trhu.

V budúcom období možno očakávať spomalenie dynamiky poklesu nezamestnanosti. Je totiž možné predpokladať, že z hľadiska kvalifikácie a pracovných návykov ľahšie zamestnateľné osoby si už prácu z veľkej časti našli a umiestňovanie dlhodobo nezamestnaných a často nízko kvalifikovaných osôb už pôjde ťažšie. Tomuto procesu možno zo strany štátu pomôcť odstraňovaním administratívnych bariér zamestnávania, znižovaním odvodov a minimálnej mzdy.

Rok 2007 potvrdil, že súčasná vládna koalícia nedisponuje komplexnou analýzou sociálneho sektora ani vlastným názorovo-hodnotovým inštrumentárium, podľa ktorého by do systému sociálneho zabezpečenia zasahovala. Kroky, ktoré vláda prijala v roku 2007 mali spoločný menovateľ popularitu, opatreniam chýbala koncepcia. Vláda sa zamerala na zvyšovanie dávok, ktoré nemajú veľký rozsah tak do počtu poberateľov, ako aj vplyv na štátny rozpočet. V oblasti sociálneho poistenia vykonala zásahy do štruktúry kapitálového sporenia bez toho, aby predstavila základné parametrické nastavenie, ktoré bude v nasledujúcom období sledovať. Predĺžila dobu sporenia na 15 rokov, čím významne zasiahla do ekonomických rozhodnutí jednotlivcov, ktorí sporiť začali v roku 2005. Zo sporenia vylúčila invalidov. Prijaté opatrenia pritom len kozmeticky upravujú výšku schodku vznikajúceho z dôvodu reformy dôchodkového poistenia. Prvý pilier je naďalej deficitný a zásluhovosť v spojení so štedrou valorizáciou predstavuje časovanú bombu do budúcnosti. V roku 2008 by mala byť

do parlamentu predložená veľká novela zákona o sociálnom poistení, ktorá by mala obsahovať zásadnejšie úpravy, hlavne v dôchodkovom poistení. Uvidíme, či vláda aj v roku 2008 bude bojovať s názormi verejnosti alebo verejnosti predloží už legislatívny zámer a pristúpi k serióznej diskusii podloženej relevantnými a zverejnenými analýzami.

V roku 2007 sa realizovali niektoré opatrenia tzv. sociálneho balíčka v rámci riešenia hmotnej núdze, ako sú napríklad vyššia dávka pri narodení prvého dieťaťa, tzv. príspevky pre viac osôb – rozšírenie okruhu poberateľov príspevku na bývanie, pokračovanie vo vyplácaní nesystémovej dávky – vianočný príspevok dôchodcom. K 1. septembru 2007 sa valorizovali dávky v hmotnej núdzi, ako aj dávky v rámci systému štátnej sociálnej podpory, okrem príspevku na dieťa. K zásadným zmenám však v oblasti sociálnej pomoci a štátnej sociálnej podpory nedošlo.

LITERATÚRA

1. *Analýza návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov a o zmene niektorých zákonov*. Bratislava, INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských štúdií, február 2006. http://www.iness.sk/themes/Milo/texty/INESS_analyza%20navrhov%20zmien%20ZP.pdf
2. *Analýza vplyvov zavedenia II. kapitalizačného piliera na hospodárenie Sociálnej poisťovne od roku 2005 s výhľadom do roku 2010 a návrh na stabilizáciu rozpočtu Sociálnej poisťovne, vrátane systémových riešení na zabezpečenie finančnej rovnováhy jednotlivých fondov Sociálnej poisťovne*. Bratislava, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR 2007.
3. Bednárík, R.: *Vplyv dôchodkovej reformy na starších ľuďoch*. Bratislava, Inštitút pre výskum práce a rodiny, december 2007.
4. *Economic Survey of the Slovak Republic 2007: Improving employment prospects: building on past reforms*, Paríž, OECD, apríl 2007.
5. *Fico: DSS môžu skončiť ako nebankovky*. *Sme*, 7. 8. 2007.
6. Hajdušeková, P.: *Vplyv príjmu na dĺžku života*. Bratislava, Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity Bratislava, 2007.
7. Hanzelová, E.: *Požiadavky na pracovnú silu v kontexte zmien na trhu práce*. Konferencia „Zosúladovanie požiadaviek trhu práce s odbornou prípravou v Slovenskej republike“. Bratislava, 26. 6. 2007.
8. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>
9. <http://mihal.blog.sme.sk>
10. *Invalidné dôchodky stále nevrátili všetkým*. *Pravda*, 25. 5. 2007.
11. Karpíš J. – Ďurana R. – Ďurana R. – Jelenčíak M.: *Analýza sociálneho systému SR*. Bratislava, INESS – Inštitút ekonomických a spoločenských štúdií 2006. www.INESS.sk
12. *Konvergenčný program, aktualizácia do roku 2010*. Bratislava, Ministerstvo financií SR 2007.

13. Kvetan, V. – Mlýnek, M. – Páleník, V. – Radvanský, M. – Šikulová, I.: *Makroekonomické dopady novely zákona o sociálnom poistení*. Bratislava, Združenie pre ekonomické modelovanie, prognózy a analýzy – EMPA, júl 2007.
14. *Mamičkám asi zostane druhý pilier*. Sme, 15. 10. 2007.
15. *Minister financií Ján Počiatek: Nie je umenie kupovať veci drahé*. Sme, 15. 12. 2007.
16. *Návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne na rok 2008*. Bratislava, Sociálna poisťovňa 2007.
17. Neumark, D.: *The Economic Effects of Minimum Wages*. Policy Study No. 2, 2006.
www.showmeinstitute.org
18. *Problémy v Sociálnej poisťovni sú balvanom z minulosti*. Domino efekt, č. 38, 2007.
19. *Referenti poisťovne majú najdrahšie autá*. Pravda, 12. 10. 2007.
20. *Slovensko trpí nedostatkom pracovnej sily*. Aktuálne.sk, 11. 2. 2007.
<http://aktualne.centrum.sk/ekonomika/slovensko-a-ekonomika/clanek.phtml?id=1148076>
21. *Sociálna poisťovňa odpustí dlžníkom*. Pravda, 26. 11. 2007.
22. *Stanovisko k minimálnej mzde*. Bratislava, Inštitút zamestnanosti 2007.
<http://www.iz.sk/sk/stanoviska/minimalna-mzda-2007-07>
23. *Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v 1. až 3. štvrťroku 2007, aktualizovaná prognóza vývoja na rok 2007 a prognóza na 1. štvrťrok 2008*. Informatívny materiál z rokovania vlády SR Bratislava, Štatistický úrad SR 2007. www.rokovania.sk
24. *Vláda chce znovu oslabiť II. pilier*. Pravda, 8. 9. 2007.
25. *Vláda odkáže Bruselu, že II. pilier neoslabí*. Pravda, 15. 11. 2007.
26. www.ineko.sk
27. www.statistics.sk
28. www.upsvar.sk/statistika
29. *Zvyšovanie minimálnej mzdy zníži šancu zamestnať sa pre marginalizované skupiny*. Sme, 25. 7. 2007.